

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Proces adaptace českých občanů na cizí kulturu

Autor: Zuzana Bakıř

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Jiří Čeněk

Brno 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci „*Proces adaptace českých občanů na cizí kulturu*“ vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Ing. Mgr. Jiřímu Čeňkovi za odborné konzultace, trpělivost a rady. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, především matce a bratrovi, za podporu, pomoc a možnost studovat na vysoké škole. Ráda bych poděkovala také svému manželovi za psychickou podporu. Rovněž děkuji zaměstnancům zahraničního oddělení Boğaziçi univerzity, a to především Ece Günay a Janě Stolárikové, za podporu při psaní této práce. Díky patří také respondentům, kteří byli ochotní mi poskytnout rozhovory. Bez jejich spolupráce by nebylo možné tuto práci realizovat.

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Cíl a metodika	9
3	TEORETICKÁ ČÁST	10
3.1	Definice základních pojmů	10
3.1.1	Kultura	10
3.1.2	Národ.....	11
3.1.3	Národnost a národní identita	12
3.1.4	Enkulturační proces	13
3.1.5	Multikulturalismus a interkulturalismus	13
3.1.6	Interkulturní kompetence	14
3.1.7	Interkulturní konflikt.....	16
3.1.8	Předsudky a stereotypy	16
3.2	Akulturační procesy a adaptace	17
3.2.1	Akulturační procesy	17
3.2.1.1	Berryho akulturační strategie	18
3.2.2	Adaptace.....	20
3.2.2.1	Teorie a modely procesu adaptace	20
3.3	Kulturní šok.....	23
3.3.1	Fáze kulturního šoku	24
3.4	Dimenze národních kultur podle Geerta Hofsteda.....	25
3.4.1	Vzdálenost od moci.....	28
3.4.2	Individualismus versus kolektivismus	28
3.4.3	Maskulinita versus feminita	28
3.4.4	Vyhýbání se nejistotě	29
3.4.5	Dlouhodobá versus krátkodobá orientace	29
3.4.6	Požitekárství versus zdrženlivost	30
3.5	Porovnání české a turecké národní kultury pomocí Hofstedových dimenzí národních kultur.....	30
3.5.1	Česká republika	30
3.5.2	Turecko	31
4	EMPIRICKÁ ČÁST	34
4.1	Vlastní výzkum	34

4.1.1	Cíl výzkumu	34
4.1.2	Výzkumné otázky.....	34
4.1.3	Technika sběru dat: Rozhovor.....	35
4.1.4	Etika výzkumu	35
4.1.5	Charakteristika zkoumaného souboru respondentů.....	36
4.2	Analýza dat z rozhovorů	38
4.2.1	Vnímání turecké kultury a tureckého prostředí.....	38
4.2.1.1	Jaké jste měl/a pocity po příjezdu do TR? Měl/a jste předsudky vůči turecké kultuře či Turkům?.....	38
4.2.1.2	Jak vnímáte tureckou kulturu? Turecké zvyky, tradice, mentalitu, zdejší způsob života?.....	40
4.2.1.3	Zažil/a jste nějaký stres, konflikt, nedorozumění, problém, fauxpass, překvapení co se týče turecké kultury a tureckého způsobu života?.....	42
4.2.1.4	Jaké jsou podle Vás rozdíly mezi tureckou a českou kulturou? Spatřujete nějakou kulturní odlišnost jako problém či překážku?.....	44
4.2.1.5	Jací jsou podle Vás Turci? Jak byste je popsal/a?.....	46
4.2.2	Přizpůsobení na tureckou kulturu.....	47
4.2.2.1	Jak vnímáte jazykovou bariéru? Umíte turecky?	47
4.2.2.2	Máte turecké přátele? Máte v Turecku české přátele? Stýkáte se krajany?	48
4.2.2.3	Máte pocit, že můžete být v Turecku sám sebou a žít plnohodnotný, radostný život, podle Vašich představ? Snažíte se přizpůsobit tureckému způsobu života?	50
4.2.2.4	Změnil Vás pobyt v Turecku? Jaký je Váš vztah k ČR? Vracíte se zpět do ČR? Chybí Vám něco z ČR?.....	52
4.2.2.5	Plánujete v Turecku zůstat natrvalo?	54
4.3	Zodpovězení výzkumných otázek.....	55
4.4	Diskuze.....	56
4.5	Závěr	60
4.6	Seznam použité literatury.....	62
4.7	Seznam obrázků, tabulek, grafů a příloh.....	66
4.8	Přílohy	68

Abstrakt

Bakiş, Z. *Proces adaptace českých občanů na cizí kulturu*. Bakalářská práce, Brno: Mendelova univerzita, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, 2015. Vedoucí bakalářské práce Ing. Mgr. Jiří Čeněk.

Tato bakalářská práce se zabývá procesem adaptace českých občanů na cizí kulturu konkrétně na tureckou kulturu. Práce je zaměřena na to, jak Češi vnímají tureckou kulturu a na to, jak se jí dokáží přizpůsobit. V teoretické části jsou vymezeny pojmy z oblasti interkulturní psychologie, jako například kultura, národ, akulturace, adaptace, kulturní šok a podobně. Dále jsou představeny dimenze národních kultur podle Geerta Hofstedeho a následně je na základě tohoto výzkumu porovnána česká a turecká národní kultura. Praktická část se věnuje interpretaci výsledků rozhovorů, které byly provedeny s Čechy žijícími v Turecku. Výsledky rozhovorů vypovídají o tom, jak Češi vnímají tureckou kulturu a Turky, a jak se v tomto odlišném kulturním prostředí přizpůsobují.

Klíčová slova: kultura, akulturace, adaptace, kulturní šok, přizpůsobení, dimenze národních kultur, Turecko

Abstract

Bakiş, Z. *The process of adaptation of Czech people to foreign culture*. Bachelor Thesis. Brno: Mendel University, Faculty of Regional Development and International Studies, 2015. Supervisor of Bachelor Thesis Ing. Mgr. Jiří Čeněk.

This bachelor thesis deal with the process of adaptation of Czech people to foreign culture, concretely Turkish culture. The thesis focuses on how Czech people perceive Turkish culture and how are they able to adjust to it. The theoretical part explains terms from cross-cultural psychology such as culture, nation, acculturation, adaptation, cultural shock etc. In this part of the thesis are also introduced dimensions of national culture by Geert Hofstede and a comparison of Czech and Turkish national culture based on Hofstede's reaserch. The practical part is devoted to the interpretation of the results of interviews conducted with Czech people living in Turkey. The results of the

interviews show how Czech people perceive Turkish culture and Turks, and how do adjust to this different cultural enviroment.

Key words: culture, acculturation, adaptation, cultural shock, adjustment, dimensions of national cultures, Turkey

1 Úvod

Cestování a migrace je přirozeným jevem již po staletí. V současném globalizovaném světě však tento jev získal jiný rozměr. Svět se díky prohlubující se globalizaci stále více propojuje na ekonomické, politické, sociální a také technické úrovni. Dochází k proměně mezinárodního prostředí a k rozvoji komunikačních technologií a dopravy, díky čemuž mohou být lidé v neustálém kontaktu a jednoduše se přepravovat na různá místa na světě. Zkracují se vzdálenosti, jak fyzicky, tak virtuálně. Globalizace je také příčinou rozvoje mezinárodního obchodu. Díky těmto trendům dochází k nárůstu cestování a migraci, ať už za prací, studiem, lepšími životními podmínkami nebo z důvodu interkulturního manželství.

V průběhu svého studia na střední a vysoké škole jsem se setkala s mezinárodními studenty a sama jsem za studiem vycestovala. Díky dobrovolné práci v mezinárodním studentském klubu Mendelovy univerzity jsem se setkala se studenty z celého světa a měla jsem šanci seznámit se lidmi z různých kultur. Tito studenti se stali mými přáteli a často jsme vedli diskuze o tom, jak to funguje v jejich zemích, jaké je jejich náboženství, tradice a svátky. Mnoho těchto tradic, jako například gastronomii, hry, národní jazyky a některé zvyky, jsme si také navzájem představili. Díky těmto zkušenostem jsem zjišťovala, jaké jsou rozdíly v mentalitě, vidění světa, životním stylu, komunikaci, hodnotách a chování jednotlivých studentů. Rozhodla jsem se tedy, že moje bakalářská práce bude na téma z oblasti interkulturní psychologie, a díky svému studijnímu pobytu v Turecku jsem zvolila zaměření právě na tureckou kulturu.

Bakalářská práce vznikala během mého pobytu v Istanbulu v rámci stáže na zahraničním oddělení Boğaziçi univerzity. Měla jsem tedy možnost osobního kontaktu s Čechy žijícími v Turecku. Mohla jsem lépe poznat tureckou kulturu a zjistit, jaké jsou mezi ní a tou českou rozdíly. Díky tomu jsem pak dokázala pochopit pocity respondentů a zároveň jsem sama měla možnost projít procesem adaptace na tureckou kulturu. Myslím si, že díky poznání turecké kultury v průběhu mých pobytů v Turecku, byla realizace rozhovorů jednodušší, jelikož respondenti mi nemuseli vysvětlovat turecké zvyky a svátky, protože jsem je již znala.

Tato bakalářská práce představuje a přibližuje tureckou kulturu a také rozdíly mezi kulturou českou a tureckou. Dle mého názoru by tato práce mohla pomoci Čechům, kteří se do Turecka chystají buď jako turisté, nebo za studiem či za prací.

2 Cíl a metodika

Cílem této práce s názvem „*Proces adaptace českých občanů na cizí kulturu*“ je zjistit a popsat, jak se Češi adaptují na tureckou kulturu. Práce zkoumá, jak lidé vnímají turecké prostředí a tamní obyvatele a jak se tomuto prostředí přizpůsobují.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části– teoretickou a empirickou. Teoretická část má pět kapitol. První vymezuje a vysvětluje základní pojmy interkulturní psychologie. Následuje kapitola, která popisuje proces akulturace a adaptace. Další kapitola se věnuje kulturnímu šoku a jeho fázím. Čtvrtá kapitola představuje dimenze národních kultur podle Geerta Hofsteda a pátá kapitola porovnává českou a tureckou kulturu na základě Hofstedových dimenzí národních kultur.

Empirická část se zabývá problematikou adaptace českých občanů na tureckou kulturu. Popsáno je především to, jak Češi vnímají tureckou kulturu, a zda a jak se v tureckém prostředí přizpůsobují. Data byla získána kvalitativní metodou, technikou rozhovoru. V úvodu empirické části je představen vlastní výzkum, následuje obsahová analýza dat z rozhovorů. Výpovědi respondentů jsou zobrazeny v přehledných tabulkách a uvedeny jsou také citace rozhovorů. Analyzovaná data jsou tématicky rozdělena tak, jak byly tématicky rozděleny rozhovory. Empirickou část završuje diskuze a závěr.

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 Definice základních pojmů

V této kapitole jsou vymezeny základní pojmy z oblasti interkulturní psychologie, které je vhodné definovat, jelikož jejich obsah je součástí praktické části bakalářské práce.

3.1.1 Kultura

Pojem kultura je uplatňován v mnoha vědních disciplínách a má tedy mnoho definic. Podle Průchy (2010a) se dají tyto definice rozdělit na dvě pojetí kultury. Prvním je tzv. *širší pojetí*, které v pojmu kultura zahrnuje vše, co vytváří lidská civilizace, tedy materiální artefakty (obydlí, přístroje, plodiny atd.) a duchovní výtvoř (umění, náboženství, zvyky aj.). Druhé je tzv. *užší pojetí*, ve kterém se pojem kultura váže k projevům chování lidí, tedy ke kultuře určitého společenství (zvyky, sdílené hodnotové systémy, jazykové rituály, předávané zkušenosti apod.). Toto pojetí je uplatňováno například v antropologii či interkulturní psychologii.

Dle Velkého sociologického slovníku (1996, str. 549) „*kultura vystupuje v podobě výtvořů lidské práce (artefakty), sociokulturních regulativů (normy, hodnoty, kulturní vzorce), idejí (kognitivní systémy) a institucí organizujících lidské chování*“. Antropolog E. B. Tylor vymežil kulturu jako „*složitý celek, který zahrnuje vědění, víru, umění, právo, morálku, zvyky a všechny ostatní schopnosti a obyčeje, které si člověk osvojil jako člen společnosti*“ (Velký sociologický slovník, 1996 str. 548). Segall a kol. (1999, str. 23) ji popisují „*jako produkty minulého chování lidí a usměřňovatele budoucího chování*.“ Lidé jsou považováni za tvůrce kultury a zároveň jsou jí ovlivňováni. Právě vztah utváření kultury lidmi a ovlivňování lidí kulturami je předmětem interkulturní psychologie.

Hofstede (2007, str. 14–15) uvádí, že kultura je jevem kolektivním, „*jelikož je vždy alespoň z části sdílena lidmi, kteří žijí anebo žili ve stejném společenském prostředí, v němž si ji osvojili*“. Lidé nemají kulturu vrozenou, učí se jí v průběhu života v daném sociálním prostředí. Důležité je odlišit kulturu od lidské přirozenosti a lidské osobnosti. Lidská přirozenost je vrozená a společná pro všechny lidské jedince. Lidská osobnost

je pak zčásti vrozená a zčásti naučená, tedy ovlivněná kulturou a životními zkušenostmi jedince.

Jednotlivé kultury se od sebe liší v mnoha směrech. Hofstede (2007) popisuje čtyři základní faktory, které ovlivňují rozdílnosti mezi nimi. Jedná se o a) *symboly*, b) *hrdiny*, c) *rituály* a d) *hodnoty*. Za symboly jsou považována gesta, slova, obrazy, předměty, znaky, které mají pro danou kulturu konkrétní význam. Hrdinové jsou žijící či zesulé, reálné či smyšlené osoby nebo fantazijní postavy, které jsou v dané kultuře vysoce ceněné a které jsou tak příkladem pro ostatní. Rituály představují kolektivní činnosti, které se v rámci určité kultury provádějí. Jedná se například o společenské, náboženské, obchodní a politické události či způsoby zdravení a vyjadřování uznání. Posledním faktorem jsou pak hodnoty, které Hofstede (2007, str. 17) definuje jako „*všeobecné tendence k dávání přednosti určitým stavům skutečnosti před jinými*“. Hofstede považuje symboly za nejpovrchnější část kultury a hodnoty jsou podle něj samým jádrem a nejzákladnějšími projevy kultury.

3.1.2 Národ

Ve Velkém sociologickém slovníku (1996, str. 668–669) je národ definován, jako „*osobitě a uvědoměle kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území*“. Národ pak musí splňovat následující tři kritéria: a) *kultury*, b) *politické existence* a c) *kritérium psychologické*. Kulturními kritérii se rozumí spisovný jazyk, společné náboženství či společná dějinná zkušenost. Politické kritérium znamená, že národ má svůj stát či autonomní postavení v mnohonárodním či federativním státě. Psychologické kritérium představuje společné vědomí o národní příslušnosti, které lidé v rámci určitého národa sdílejí (Průcha 2010a).

Hofstede (2007, str. 25) tvrdí, že národy nelze zaměňovat za společenství, jelikož společenství „*jsou formy sociální organizace, které se přirozenou cestou historicky vyvinuly*.“ U národů, které existují delší dobu, můžeme zaznamenat jevy, které zapříčiňují ještě větší integraci. Jedná se o jeden národní jazyk, společné hromadné sdělovací prostředky, národní systém vzdělávání, národní armádu, národní politický systém, národní trh atd.

3.1.3 Národnost a národní identita

S pojmem národ úzce souvisí také pojmy jiné, a to národnost a národní identita. Brouček (1991, str. 254) vysvětluje, že za národnost je považována příslušnost k národu, což může být vysvětleno jako „*faktická existence jednotlivců v rámci národního kolektivu*“, kam ovšem nepatří lidé kteří se odstěhovali do jiné země, i když v cizím prostředí stále kladou důraz na svoji původní etnicitu. Národnost může být také interpretována jako „*příslušnost jednotlivce k národnímu kolektivu uplatňující se pouze ve sféře vědomí*“, kam patří také emigranti a každý, kdo se k určitému národu přihlásí. Morávková (1999, str. 261) uvádí, že národnost je „*příslušnost ke skupině osob se společným původem, kulturou, případně jazykem, náboženstvím nebo jinou charakteristikou, která je odlišuje od ostatní populace*“.

Podle Průchy (2010a, str. 120) je identita „*pocit prožívání příslušnosti jedince k určitému společenství (etniku, národu, rase), s jehož hodnotami, normami či jinými rysy se ztotožňuje*“. Maršálek (2014) popisuje, že se národní identita skládá z objektivních a subjektivních předpokladů. Objektivními jsou společný jazyk, etnicita, kultura, historické, teritoriální a politické vazby. Subjektivním je národní vědomí, ve smyslu snahy být samostatným národem. Tyto dva druhy předpokladů nemohou jeden bez druhého existovat. Vlachová a Řeháková (2004, str. 491–492) vysvětlují, že v rámci národní identity lze rozlišit pět prvků:

- *obraz národa a vědomí určitých charakteristik národa,*
- *vazba k národnímu státu v kontextu ostatních geografických a vládních entit,*
- *národní hrdost a stud,*
- *pocit věrnosti a lásky k národu a*
- *připravenost jednat ve prospěch národa.*

Vlachová a Řeháková (2004) také říkají, že obraz národa má dvě úrovně: a) *etnický či kulturní národ* – v tomto případě jsou za příslušníky národa považováni lidé, kteří žijí

na určitém území po dobu několika generací a sdílejí určité zvyklosti a kulturu již od dětství, a b) *státní národ* tentokrát příslušnost závisí hlavně na politických kritériích (občanství). Vazba k národnímu státu představuje citové vazby lidí ke své zemi, kraji, městu atd. Národní hrdost a stud reprezentují emoce, které člověk cítí ke svému národu a které jsou založeny na zdarech a nezdarech národa. Pocit věrnosti a lásky k národu lze označit výrazy patriotismus a nacionalismus. Patriotismus je vnímán kladně, kdežto nacionalismus často negativně, jelikož zahrnuje vymezení vůči ostatním národům. Přípraveností jednat ve jménu národa je míněno zejména odhodlání bojovat za svůj národ.

3.1.4 Enkulturation

Enkulturation je proces, který se odehrává od narození jedince a v jehož rámci si jedinec osvojuje a přijímá kulturu, která ho obklopuje. Uskutečňuje se prostřednictvím styku a komunikace s lidmi, které dítě obklopují, díky čemuž si osvojuje jazyk a komunikační schopnosti. Postupem času dítě začíná přijímat také mravní normy, hodnoty, kulturní vzorce, tradice a zvyklosti a další prvky dané kultury. Na procesu enkulturation jedince se podílí především rodina a také vzdělávání (Průcha, Veteška 2012, str. 93). Hartl a Hartlová (2000, str. 141) uvádí, že enkulturation je „*formální i neformální přijímání kulturních norem a zkušeností jedincem v průběhu jeho ontogeneze*“.

V interkulturní psychologii je proces enkulturation označován pojmem kulturní transmise. Důležitou roli hrají vykonavatelé kulturní transmise, kterými jsou rodiče, učitelé, vrstevníci atd. U mezigenerační kulturní transmise není zcela známo, jak intenzivně a do jaké míry tento proces vykonavatelé ovlivňují a jaké jsou rozdíly kulturní transmise v rámci jednotlivých etnik a národů. Tyto otázky jsou stále předměty výzkumů (Průcha 2010a).

3.1.5 Multikulturalismus a interkulturalismus

V dnešní stále více globalizující se společnosti roste počet interkulturních interakcí a prolínání kultur. Z toho důvodu se stále častěji mluví o multikulturalismus a interkulturalismu.

Podle Sartoriho (2006) je multikulturalismus politika, která podporuje etnické a kulturní odlišnosti, a Cantle (2012) uvádí, že multikulturalismus je obecně dodržovaný soubor politik, který umožňuje různým kulturám žít vedle sebe, anižby jedna z nich měla vyšší postavení. Balvín (2012, str. 34) říká, že multikulturalismus „*prosazuje záměr, aby si národnostní menšiny i imigranti udrželi svoji kulturu vedle jiných kultur, které existují spolu v jednom teritoriu, v jednom státě*“.

Interkulturalismus je dynamický proces, který směřuje k přijímání a respektování rozdílů (Ivanová, Špirudová, Kutnohorská 2005). Balvín (2012) uvádí, že interkulturalismus je společenský systém, který se snaží harmonizovat společnost, ve které jsou přítomny různé kultury, etnika, národnosti a národnostní menšiny. Interkulturalismus usměrňuje komunikaci mezi jednotlivými subjekty ve společnosti a zabraňuje konfliktům, které jsou založené na multikulturních a pluralitních rozdílnostech. Barrett (2013) tvrdí, že interkulturalismus zdůrazňuje důležitost komunikace, dialogu a interakce mezi lidmi z různých kultur více než multikulturalismus.

3.1.6 Interkulturní kompetence

Průcha (2010b, str. 46) míní, že interkulturní kompetence je „*způsobilost jedince realizovat s využitím osvojených znalostí o specifických národních/etnických kultur a příslušných dovedností efektivní komunikaci a spolupráci s příslušníky jiných kultur. Základem interkulturních kompetencí je jazyková vybavenost jedince a respektování kulturních specifických partnerů*“. Fantini a Tirmizi (2006, str. 12) popisují interkulturní kompetenci „*jako schopnosti fungovat efektivně a vhodně v interakci s členy odlišných kulturních skupin*“. Při takové interakci je často zapotřebí komunikační kompetence cizího jazyka a také znalost jeho vhodného používání v souvislosti s ohledem na sociální kontext (Kostková 2013). Dle Lukášové (2010) se jedná o schopnost vstupovat do interkulturních sociálních situací, kdy člověk dokáže těmto situacím porozumět v jejich kulturních dimenzích. Člověk tedy dokáže chápat, tolerovat a respektovat jiné kultury a v interkulturních sociálních situacích dokáže úspěšně řešit věcné úkoly. Deardorffová (2009, str. 479) tvrdí, že výstupem

interkulturní kompetence je „*vhodná a efektivní komunikace a chování v interkulturních situacích, a to na základě postojů, interkulturních znalostí, dovedností a reflexe*“.

Za kulturně kompetentní osobu lze podle Průchy (2010b) považovat jedince, který je schopen vnímat a chápat zvláštnosti jiné kultury, podle toho se adekvátně chovat, ovšem aniž by se za pobytu v cizí zemi vzdal vlastní kulturní identity. Interkulturní kompetence se získává během vzdělávání v rámci studií jazyka či multikulturní výchovy. Existují také speciální školení za účelem získání této kompetence.

Kostková (2013) popisuje model interkulturní kompetence obsahující čtyři dimenze, které jsou zakotvené v rámci komplexního celku interkulturní komunikační kompetence. Jedná se o a) *znalosti*, b) *dovednosti*, c) *postoje* a d) *povědomí*. V příloze 1 je vidět grafický náhled tohoto modelu. Komplexní celek interkulturní komunikační kompetence se skládá z cizojazyčné komunikační kompetence a interkulturní kompetence.

Dle Berryho a kol. (2002) je interkulturní kompetence schopnost osoby adekvátně komunikovat s lidmi z odlišných kulturních prostředí, přičemž se nejedná jen o znalosti a dovednosti jedince, ale součástí jsou také obecnější rysy a vlastnosti osoby. Součástí interkulturní kompetence je tedy i interkulturní komunikace, kterou Průcha (2010b, str. 16) definuje jako „*termín označující procesy interakce a sdělování probíhající v nejrůznějších typech situací, při nichž jsou komunikujícími partnery příslušníci jazykově a/ nebo kulturně odlišných etnik, národů, rasových či náboženských společenství. Tato komunikace je determinována specifíčnostmi jazyků, kultur, mentalit a hodnotových systémů komunikujících partnerů*“.

Aby si člověk osvojil schopnosti interkulturní komunikace, musí dle Hofsteda (2006) projít třemi následujícími fázemi: a) *uvědomění*, b) *osvojení znalostí* a c) *osvojení dovedností*. V první fázi si člověk uvědomuje a rozeznává své mentální vybavení, které je dáno výchovou, a mentální vybavení těch, kteří vyrostli v jiném prostředí. Následují znalosti o jiných kulturách, tedy znalost jejich symbolů, rituálů, hrdinů, hodnot atd. Dovednosti jsou pak tvořeny uvědoměním, znalostmi a praxí. Dovednosti

znamenaají používání a aplikování znalostí v praxi, např. vykonávání rituálů určité kultury, používání symbolů či uznávání hrdinů dané kultury.

3.1.7 Interkulturní konflikt

Dle Avrucha [b.r.] dochází k interkulturnímu konfliktu mezi jednotlivci či skupinami lidí, kteří jsou odděleni kulturními hranicemi. Morgensternová a Šulová (2007, str. 126) popisují, že k interkulturnímu konfliktu dochází jen tehdy, pokud *„rozdíly v uvažování a jednání zúčastněných stran mohou být jasně přičteny tomu, že pocházejí z různých kultur“*.

Ting-Toomey a Oetzel (2001) si myslí, že každodenní interkulturní konflikty jsou zapříčiněny hlavně kulturní ignorací, nedorozuměním a špatnou komunikací. V některých případech se ale může jednat o hluboce zakořeněnou nenávist či antagonismus. Rovněž tvrdí, že lidé z odlišných kultur mají odlišné představy o tom, jak by měl být konflikt vyřešen. Základní hodnoty a normy dané kultury často formují očekávání a představy o konfliktu.

3.1.8 Předsudky a stereotypy

Kutnohorská (2013, str. 32) uvádí, že *„předsudky a stereotypy jsou představy, názory a postoje, které určité skupiny lidí chovají k jiným skupinám“*. Nemusí se nutně týkat jen skupin lidí, ale mohou být také individuální. Dále dle Kutnohorské (2013, str. 32) *„předsudek obsahuje záporné hodnocení nebo odsouzení a je projevem negativního vztahu“*. Špirudová a kol. (2006) tvrdí, že předsudek nebo-li předpojatost je hodnotící postoj či stanovisko vůči odlišné kultuře, hodnotám a víře jedince a způsobu jeho zvládnání situace a rozhodování.

Berry a kol. (2002) popisuje, že předsudek se skládá ze tří druhů komponentů, a to 1) *kognitivních*, 2) *afektivních* a 3) *behaviorálních*. Kognitivní komponenty popisuje jako stereotypy, což jsou sdílené názory o charakteristikách skupin. Afektivní komponenty jsou postoje a hodnocení skupin a u behaviorálních komponentů se jedná o diskriminaci týkající se jednání v rámci skupin. Nakonečný (1997, str. 223) říká, že stereotyp je *„šablonovitý způsob vnímání a posuzování“*, který není založený

na přímé osobní zkušenosti jedince. Stereotypy se přenášejí z generace na generaci a udržují se tradicí. Kutnohorská (2013, str. 33) popisuje stereotyp jako „jednotvárný, ustálený, navyklý vzorec chování a myšlení“.

3.2 Akulturace a adaptace

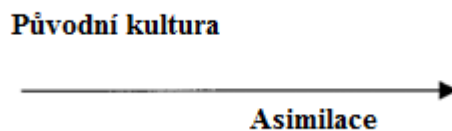
Tato kapitola definuje pojem akulturace, akulturační strategie podle Johna Berryho a popisuje teorie a modely procesu adaptace.

3.2.1 Akulturace

Akulturací má Cvekl (1991, str. 239) na mysli „sociální proces v rámci něhož dochází ke kulturním změnám trvalým stykem dvou či více kultur“. Velký sociologický slovník (1996) vymezuje akulturaci jako proces sociálních a kulturních změn, ke kterým dochází na základě kontaktu různých kultur. Průcha a Veteška (2012) jako příklad akulturačního prostředí, ve kterém dochází k interkulturnímu kontaktu, uvádí zemi s přítomností etnické menšiny a majoritní společnosti, adaptaci imigrantů v hostitelské zemi či řízení a management mezinárodní společnosti.

Dle Cvekla (1991) akulturace zahrnuje přebírání prvků jiné kultury, ale také vylučování jiných či jejich přeměnu. Šubrt a kol. (2013) uvádí, že akulturace způsobuje pokles růstu autonomie kultur, které jsou ve vzájemném kontaktu a tím pádem dochází k růstu kulturní plurality.

Akulturace může probíhat jednosměrně či obousměrně. U jednosměrného modelu (UDM, The Unidirectional Model) dochází ke ztrátě původní kultury a převzetí kultury nové a výsledkem tohoto modelu akulturace je asimilace. Zastánci tohoto modelu (Gans, Gordon) říkají, že asimilace v rámci tohoto modelu není jednoduchý a přímý proces, ale proces zahrnující několik fází či vrstev. Jedná se o vrstvu lingvistickou, sociální, ekonomickou, legislativní, občanskou atd. (Flannery, Reise, a Yu, 2001). Na obrázku č. 1 a č. 2 jsou tyto dva modely graficky znázorněny.

Obrázek 1: Jednosměrný model akulturace, Zdroj: Flannery, Reise, a Yu, 2001

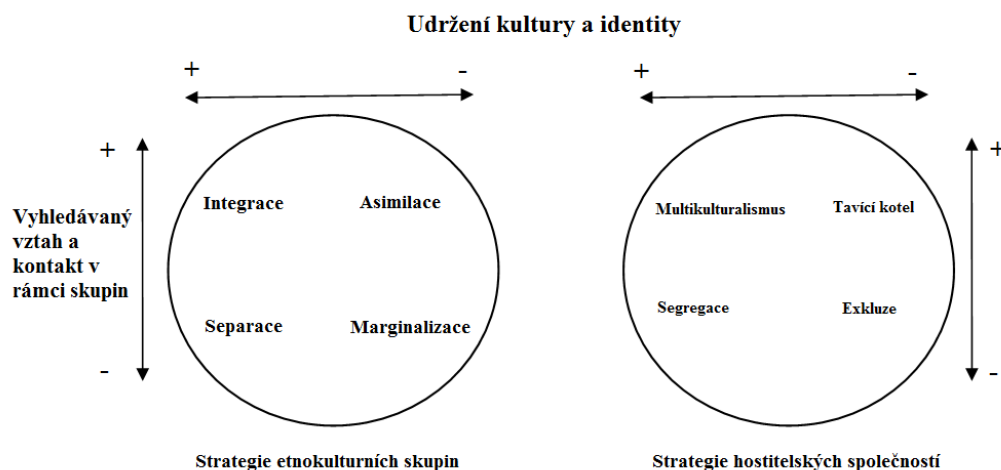

Obrázek 2: Oboustranný model akulturace, Zdroj: Flannery, Reise, a Yu, 2001

Zastánci obousměrného modelu (BDM, The Bidirectional Model) souhlasí s tím, že proces akulturace zahrnuje více fází a faktorů, ale zároveň tvrdí, že obě kultury, které se v procesu akulturace střetávají, musí být evaluovány zvlášť. V tomto modelu je tedy zahrnut jak vztah k původní kultuře, tak i vztah ke kultuře hostitelské (Flannery, Reise, a Yu, 2001). Tento model zastává také John Berry, který vytvořil čtyři akulturační strategie.

3.2.1.1 Berryho akulturační strategie

U procesu akulturace jsou podle Berryho a kol. (1997) důležité dvě věci, a to udržení kultury a také kontakt a participace s příslušníky dané hostitelské kultury. Na základě toho, zda příslušníci dané kultury chtějí nebo nechtějí udržet svou kulturu a zda dochází nebo nedochází k vzájemnému kontaktu kultur, Berry vytvořil čtyři akulturační strategie: *a) asimilace*, *b) integrace*, *c) separace*, *d) marginalizace*. Rovněž vytvořil interkulturní strategie pro pluralitní hostitelské společnosti, které vypovídají o tom, jaký postoj zaujímají příslušníci pluralitní společnosti vůči příchozím etnokulturním skupinám. Jedná se o *a) multikulturalismus*, *b) „tavící kotel“*, *c) segregaci* a *d) exkluzi* (Berry a kol., 2011). Tento Berryho model je znázorněn na obrázku č. 3.

Obrázek 3: Akulturační strategie podle J. Berryho, Zdroj: vlastní zpracování podle Berry a kol., 2011

Asimilaci Berry (1992) popisuje jako vzdávání se své vlastní kulturní identity a splynutí s majoritní společností. Jedná se tedy o pohlcení původní kultury kulturou dominantní. Podle Cvekla (1991, str. 240) se jedná „o postupné včleňování jedné skupiny nebo jednoho typu kultury do jiné tak, že jedny kulturní znaky se ztrácejí a druhé osvojují“. Ward, Bochner a Furnham (2001) uvádí, že asimilace je proces, při kterém si společnost osvojuje nebo je nucena si osvojovat zvyky, hodnoty, životní styl a jazyk dominantní kultury.

Pokud se lidé integrují, udržují si tak svoji vlastní kulturní identitu a zároveň také přijímají kulturní identitu majoritní společnosti (Berry, 1992). Berry a kol. (2002) tvrdí, že k integraci je nutné vzájemné přizpůsobení, což znamená, že majoritní společnost by měla být schopna přijmout příslušníky cizí kultury.

Při separaci nedochází ke kontaktu s majoritní společností. Minoritní skupina si udržuje svou vlastní etnickou identitu, tradice a způsob života bez jakékoliv participace s majoritní společností. (Berry, 1992). Dle Gillernové, Kezby, Rymeše a kol. (2011) separace znamená izolaci od hostitelské společnosti a její kultury a maximální možné zachování původní kultury jedince či minoritní skupiny.

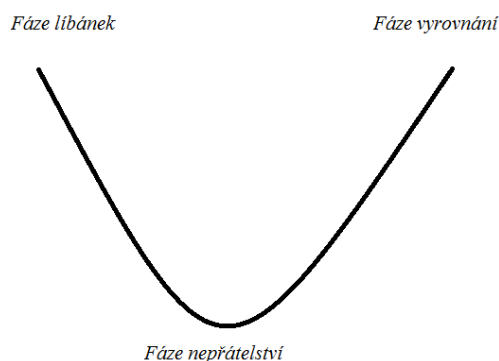
Marginalizace nastává, když jedinec či minoritní skupina ztratí kulturní a psychický kontakt jak s původní kulturou, tak s kulturou majoritní společnosti. Pak dochází k pocitům odcizení. (Berry, 1992). Gillernová, Kezba, Rymeš a kol. (2011, str. 99) tvrdí, že „nedochází ke ztotožnění ani s jednou kulturou a dochází k neschopnosti přisoudit hodnotu k jedné z kultur“.

3.2.2 Adaptace

Velký sociologický slovník (1996, str. 40) definuje adaptaci, jako „proces a výsledek procesu změn chování ve struktuře společenské skupiny, v sociální organizaci nebo kultuře přispívající k přežití, fungování nebo udržování rovnováhy se sociálním a přírodním prostředím“. Průcha a Veteška (2012) uvádí, že kulturní adaptace je proces, kterým se příslušníci určité kulturní či etnické skupiny přizpůsobují jiné kultuře. Ting-Toomey (1999) definuje interkulturní adaptaci jako míru změn, které se objevují, když se člověk přesídí ze známého prostředí do neznámého. Adaptace je postupný transformační proces a trvá tak jistou dobu, než jej člověk dovrší.

3.2.2.1 Teorie a modely procesu adaptace

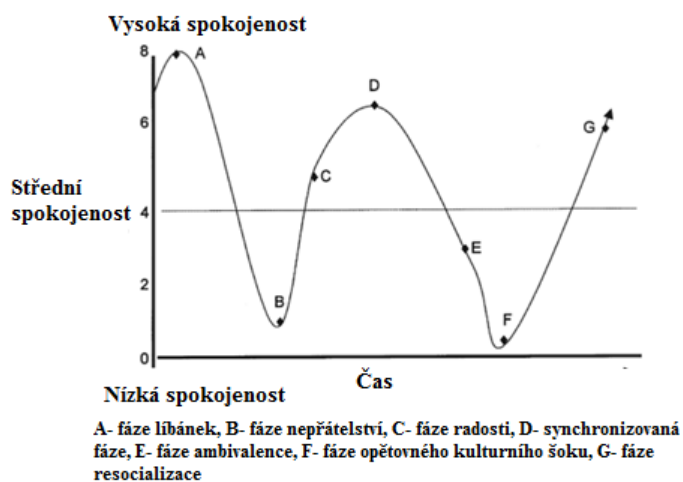
Procesem adaptace na cizí kulturu se zabýval Lysgaard, který v roce 1955 vytvořil tzv. *U-křivku*, aby popsal, jak se mezinárodní studenti přizpůsobují cizí kultuře (Pedersen, 1995). Vysvětluje, že se proces adaptace uskutečňuje jako tvar U-křivky, kdy na začátku, na vrcholu U se nachází *fáze líbánek (honeymoon stage)*, na dně U se pak nachází tzv. *fáze nepřátelství (hostility/stressful stage)* a na konečném vrcholu písmene U je *fáze vyrovnání (regained stage)* (Lai, 2006). Tato křivka je znázorněna na obrázku č. 4.

Obrázek 4: Model U-křivky, Zdroj: vlastní zpracování

Na tento model pak navázali John Gullahorn a Jeanne Gullahorn, kteří rozšířili U-křivku o další fáze, ke kterým dochází po návratu do původní, domovské kultury, a vytvořili tzv. *W-křivku*, která je znázorněna v obrázku č. 5. Jednotlivé fáze procesu adaptace pak popsali takto:

- 1) *fáze libánek*,
- 2) *fáze nepřátelství*,
- 3) *fáze radosti*,
- 4) *synchronizovaná fáze*,
- 5) *fáze ambivalence*,
- 6) *fáze opětovného kulturního šoku z vlastní kultury a*
- 7) *fáze resocializace* (Ting-Toomey, 1999 str. 248).

Obrázek 5: Model W-křivky, Zdroj: Ting- Toomey 1999

Procesem mezikulturní adaptace se zabýval také Kalvero Oberg, který popsal sedm fází adaptace:

- 1) *inkubační fáze,*
- 2) *fáze krize založená na každodenních aktivitách,*
- 3) *pochopení hostitelské kultury,*
- 4) *objektivní pohled na hostitelskou kulturu,*
- 5) *návrat do původní kultury,*
- 6) *obrácený kulturní šok a*
- 7) *opětovná adaptace na domácí kulturu (Pedersen, 1995 str. 2).*

Oberg se zabíral teorií kulturního šoku. Této tématice se věnoval také Peter Alder, který popsal kulturní šok v pěti fázích (Pedersen 1995).

Kimová (2001) představuje model adaptace, který nazývá *The Stress Adaptation Growth Dynamics*. Jedná se o spirálovitý proces, při kterém člověk prožívá stres z cizí kultury, a tím se zároveň učí vyrovnávat se se stresovými situacemi, což mu umožní přizpůsobit se nové kultuře. Hofstede (2007, str. 244) popisuje, že když se člověk adaptuje, nalézá určitý ustálený stav mysli. Tento stav má několik úrovní:

- a) *pocity z nové kultury jsou stále negativní,*
- b) *pocity jsou pro obě kultury na stejné úrovni a jedná se tak o bikulturního člověk a*
- c) *pocity z nové kultury jsou více pozitivní než z té původní.*

Někteří autoři (Taft, Hofstede, Paige) zmiňují faktory, které jsou důležité k efektivní adaptaci. Jedná se o faktory emocionální, behaviorální a kognitivní. Za emocionální jsou považovány empatie a respekt, za behaviorální pak správné chování v novém prostředí a kognitivní faktory jsou znalost kultury a kulturních pravidel či norem. Tyto faktory se navzájem ovlivňují a je tedy důležité na ně pohlížet komplexně a vnímat jejich provázanost. Pokud například člověk použije v cizí kultuře nevhodný komunikační prostředek, může to ovlivnit jeho sociální interakci s místními obyvateli a to má dopad na jeho psychický stav (Lai, 2006).

Berry a kol. (1997) rozlišuje mezi psychologickou a sociokulturní adaptací. Psychologická adaptace představuje osobní vnitřní pocity jako například cítění osobní a kulturní identity, dobrý duševní stav člověka či dosažení osobní spokojenosti v novém kulturním prostředí. Sociokulturní adaptace představuje externí psychické pocity a dojmy jedince, které se týkají každodenního života, jako je rodinný, pracovní či studijní život atd.

3.3 Kulturní šok

Podle Hofsteda (2006) ke kulturnímu šoku dochází při střetu kultur, tedy v situaci, kdy jedinec pobývá nějakou dobu v odlišném kulturním prostředí. Člověk si osvojuje projevy kultury (hodnoty, symboly, rituály a hrdiny) v raných fázích života. Když člověk pobývá v cizí kultuře, snaží se později vrátit do této fáze a osvojit si nové projevy kultury, tedy kultury hostitelské země. Tehdy pak často dochází k napětí, rozhořčení, bezmoci a podobně. Ting-Toomey (1999) tvrdí, že kulturní šok nastává, pokud člověk pobývá v jiné zemi s jinou kulturou nebo také doma v původní kultuře, při práci či studiu v mezinárodním prostředí, kde se vyskytují lidé z různých kultur. Podle Soukupa (2004, str. 18) je zdrojem kulturního šoku „*konfrontace se světem zcela odlišných ideových, normativních a jazykových významů*“. Pedersen (1995) uvádí, že kulturní šok provází nejistota, kterou způsobuje, že člověk neví, co se od něj čeká a co má čekat od ostatních.

Pojem kulturní šok poprvé představil v roce 1960 Kalvero Oberg. Tento jev popsal jako úzkost, která vychází z nevědomosti o cizí kultuře (Pedersen 1995). Uvádí také, že úzkost je způsobena ztrátou známých symbolů v rámci sociálního života. Jedná se například o to, kdy si lidé podávají ruce, jak se zdraví, kdy by člověk měl být vážný a kdy ne, kdy by měl odmítnout či přijmout pozvání, jak si něco objednat například v restauraci apod. V cizí kultuře jsou tyto kulturní vzorce odlišné a kulturní vzorce původní kultury tak zcela mizí (Oberg, 1960, reprint 2006). Oberg (1960, reprint 2006) uvádí jako příznaky kulturního šoku například přílišné umývání rukou, nadměrný spánek, roztržitost, bezmocnost, odmítání naučit se jazyk hostitelské země, frustrace atd.

Podle Berryho a kol. (1997) je vhodnější užívat pojem „akulturační stres“ místo „kulturní šok“. Tvrdí, že tento jev je úzce spojen s psychologickými modely stresu, které jsou reakcí na stresory z prostředí, která jsou v tomto případě součástí akulturace. Pedersen (1995) uvádí, že akulturační stres nemusí být nutně negativní jev, a může tedy stimulovat, motivovat a zlepšovat dlouhodobou akulturaci jedince.

3.3.1 Fáze kulturního šoku

Existuje několik modelů kulturního šoku. Mezi nejznámější patří model Kalvera Oberg, který jej popsal ve čtyřech fázích. Jednotlivé fáze vylíčil následovně:

- 1) *Fáze líbánek*: Tuto fázi provází pocity euforie, okouzlení, fascinace a nadšení.
- 2) *Fáze krize*: V tomto stádiu člověk pociťuje úzkost, frustraci a zlost. Tyto pocity rostou v závislosti na tom, co člověk zažívá a jaké má potíže při procesu adaptace. Člověk má tendenci kritizovat hostitelskou kulturu, příslušníky této kultury a jejich způsob života. Kritika ovšem není objektivní.
- 3) *Fáze zotavení*: Ve třetí fázi dochází k zotavení. Člověk se učí nové kultuře, je vůči ní více otevřený a učí se novému jazyku.
- 4) *Fáze přizpůsobení*: Člověk přijme zvyky a způsob života dané kultury a je schopen prožívat potěšení a radost (Ward, Bochner, Furnham, 2001 str. 81; Oberg, 1960, reprint 2006 str. 143).

Tento jev popsal také Adler, který jej rozdělil do níže popsaných pěti částí.

- 1) *Fáze líbánek*: Tato fáze nastává po příjezdu do nového prostředí a je provázána pocity zvědavosti, vzrušení.
- 2) *Fáze dezintegrace*: V rámci druhé fáze nastává dezintegrace původních kulturních vzorců jedince a člověk je zahlcený požadavky nové kultury. Typicky dochází k tomu, že člověk obviňuje sám sebe a silně vnímá své nedostatky.

3) *Fáze reintegrace*: Ke třetí fázi dochází, když se člověk reintegruje na nové kulturní vzorce a zároveň roste schopnost jedince fungovat v nové kultuře. Typické emoce, které provázejí tuto fázi jsou zlost a nelibost, jelikož člověk v nové kultuře zažívá potíže.

4) *Fáze autonomie*: V této fázi pokračuje reintegrace až k samostatnosti jedince v nové kultuře. V této fázi se roste schopnost člověka rozpoznávat dobré a špatné elementy v původní i nové kultuře.

5) *Fáze nezávislosti*: V páté části dochází ke vzájemné nezávislosti, kdy se člověk stal bikulturním a cítí se dobře a komfortně v obou kulturách (Pedersen 1995).

Kulturní šok popsal také Torbiorn, který jej rozdělil na čtyři následující fáze:

- 1) *turistická fáze*,
- 2) *fáze kulturního šoku*
- 3) *konformní fáze* a
- 4) *fáze asimilace* (Pedersen, 1995 str. 3).

Lesser a Peter vytvořili model o třech fázích. První je fáze příjezdu, následuje fáze, kdy člověk začíná být v nové kultuře zapojený a poslední fáze nastává, když se jedinec naučí, jak existenci v nové kultuře zvládat. Přesto, že se jednotlivé modely od sebe liší, většina autorů tento jev popisuje jako vývojový proces s několika fázemi (Pedersen 1995).

3.4 Dimenze národních kultur podle Geerta Hofsteda

Hofstede (2007, str. 28) uvádí, že v první polovině dvacátého století dospěli sociální antropologové k tomu, že všechny společnosti se potýkají se stejnými problémy, ale řeší je rozdílným způsobem. Na toto téma později vznikaly výzkumy, které měly objasnit, které problémy mají všechny společnosti společné. Tématu se věnovali také sociolog Axel Inkeles a psycholog Daniel Levinson, kteří publikovali rozsáhlou studii anglicky psané literatury o národní kultuře. Na základě této studie navrhli okruhy problémů pro jedinců a skupin v těchto společnostech po celém světě. Jedná se o:

- a) *vztah k autoritě,*
- b) *sebepojetí jedince (vztah mezi jedincem a společností a individuální chápání mužskosti a ženskosti),*
- c) *způsoby zacházení s konflikty (včetně zvládnání agrese a vyjadřování citů).*

Geert Hofstede se výzkumem těchto vědců inspiroval a v 70. letech provedl rozsáhlý výzkum hodnot lidí, kteří pracovali v nadnárodní korporaci IBM, a kteří pocházeli z více než 50 zemí světa (Průcha, 2010a str. 80). Hofstede (2007, str. 28) popisuje, že „*tito lidé představovali téměř dokonale srovnatelné vzorky, jelikož jsou si podobní ve všech ohledech až na národnost.*“ Díky této skutečnosti jsou národnostní rozdíly v jejich odpovědích velmi dobře zřetelné a pochopitelné. Průcha (2010a) uvádí, že Hofstede zpracovával více než 116 tisíc dotazníků a respondenty byli lidé 66 národností z 50 zemí. Na základě těchto dat Hofstede (2007, str. 28) identifikoval společné problémy, jejichž řešení se však podle národností lišila v následujících oblastech:

- 1. *Sociální nerovnost (včetně vztahu k autoritě)*
- 2. *Vztah mezi jednotlivcem a skupinou*
- 3. *Pojetí mužskosti a ženskosti*
- 4. *Způsoby nakládání s nejistotou a víceznačností*

Identifikované oblasti se shodují s okruhy, které určili Inkeles a Levinson o dvacet let dříve. Tyto problémové oblasti, které byly identifikované Inkelesem a Levinsonem a posléze empiricky doložené Hofstedovým výzkumem v IBM představují dimenze kultur. Hofstede (2007, str. 29) tyto dimenze pojmenoval následovně:

- 1. *Vzdálenost od moci*
- 2. *Individualismus versus kolektivismus*
- 3. *Maskulinita versus feminita*
- 5. *Vyhýbání se nejistotě*

V roce 1991 byla na základě spolupráce s Michaellem Harrisem Bondem, profesorem z Čínské univerzity v Hongkongu, přidána pátá dimenze, kterou Hofstede nazval *dlouhodobá versus krátkodobá orientace*. Tato dimenze byla založena na výzkumu

profesora Bonda a na tzv. Čínském dotazníku hodnot (Chinese Value Survey) (Hofstede, 2007).

V roce 2010 pak byla přidána na základě spolupráce s Michaelem Minkovem šestá dimenze, která byla pojmenována *požitkářství versus zdrženlivost* (Hofstede 2011). Tato dimenze byla založena na dotazníkovém šetření studie světových hodnot (World Values Survey) z 93 zemí světa (www.geerthofstede.nl, 2015).

Hofstede (2007) popisuje, jak se projevují dimenze kultur v různých prostředích. U každé dimenze tak popisuje prostředí rodiny, školy a studentské prostředí, práce, státu a občanské společnosti a u některých dimenzí se věnuje specifickým tématům, jako je náboženství, nakupování, ekonomika, motivace, korupce apod.

Hofstede (2007, str. 38) popisuje, že společnosti uchovávají svou identitu pomocí postupných generací svých příslušníků. Kultura se tedy zachovává pomocí enkulturace nebo-li kulturní transmise z generace na generaci. Hofstede říká, že „*kultura je jako nepsaná kniha obsahující pravidla sociální hry, kterou její členové předávají nově příchozím. Tato kniha sídlí v lidských myslích.*“ Z tohoto důvodu jsou výsledky Hofstedova výzkumu považovány stále za validní a platné.

Hofstedova teorie národních kultur se stala předmětem několika výzkumů, reapikeací a kritiky. Josek (2013, str. 165) tvrdí, že většina kritiků Hofstedovy teorie, jako jsou například Fang, Schwartz či McSweeney, „*staví na chybách v metodologii, kulturní zaujatosti nebo nesprávném vymezení pojmu národní kultura vlivem etnických menšin či imigrantů*“. Lukášová (2010) uvádí, že někteří kritici argumentují tím, že původní data nebyla sbírána také v zemích bývalého východního bloku. Naopak třeba studie Sondergaard, Ginsoba, Kirkmana a Loweho potvrdily Hofstedovu teorii. I oni však míní, že valná část výzkumu byla realizována v západních zemích. K významným reapikeacím, které potvrdily Hofstedovu teorii, patří například ty realizované Merittem či Hoppem. Meritt svůj výzkum provedl na pilotech z 19 zemí a Hoppe na elitní společnosti (členové vlád, poslanci, akademici, umělci atd.) v 18 zemích světa. Shane, de Mooij, Mouritzen či van Nimwegen uskutečnili výzkumy, které potvrdily vždy tři ze čtyř Hofstedových dimenzí (Hofstede 2007, str. 31).

3.4.1 Vzdálenost od moci

Hofstede (2007, str. 45) definuje tuto dimenzi jako „*rozsah v němž méně mocní členové institucí a organizací v dané zemi předpokládají a přijímají skutečnost, že moc je rozdělována nerovně*“. Niklesová (2006) nazývá tuto dimenzi označením nadřizenost a podřizenost a tvrdí, že tato dimenze vysvětluje, jak je akceptováno silné rozdělení moci a či je tento jev považován za přirozený. To se následně projevuje jako tolerance velké diference v hierarchii a nebo tlak na nízkou diferenciaci v rámci hierarchie. Lukášová (2010) uvádí, že v zemích s velkou vzdáleností moci je tento jev očekávaný, žádoucí a dochází k centralizaci moci. Naopak lidé ze zemí s nízkou vzdáleností od moci věří, že role (nadřizený a podřizený) mohou být snadno zaměněny a považují se tedy za sobě rovné.

3.4.2 Individualismus versus kolektivismus

Průcha (2010a, str. 81) uvádí, že tato dimenze „*vyjadřuje rozsah závislosti jednotlivce na kolektivu a míru volnosti pro jeho vlastní iniciativu*“. Hofstede (2007) popisuje individualistické společnosti jako společnosti s volnými svazky a naopak kolektivistické společnosti se vyznačují integrací jedince do silných a soudržných skupin po celou dobu života. Podle Trianda (2001) kolektivistické kultury kladou důraz na vzájemnou závislost a provázanost mezi jedincem a kolektivem (rodina, rod, národ). Naopak individualistické kultury považují za důležité nezávislost na jakémkoliv kolektivu. Helus (2011) tvrdí, že lidé z individualistické kultury jsou sociálně nezávislí a neuvažují nad tím, jak se na ně dívají ostatní lidé, ale jsou více zaujati sami sebou. Naopak lidé z kolektivistické kultury jsou sociálně závislí a považují za důležité, jak se na ně dívají druzí.

3.4.3 Maskulinita versus feminita

Průcha (2010a) uvádí, že maskulinita představuje přítomnost „*mužského prvku*“ (např. průbojnost, soutěživost) v kultuře společnosti. V maskulinních společnostech jsou rodové role zřetelně odlišeny, a ve feminních kulturách se rodové role překrývají. Niklesová (2006) dodává, že v maskulinní společnosti převažují mužské hodnoty jako

individuum, konkurence, výkon, úspěch a ve feminních společnostech převažují ženské hodnoty jako například kolektiv, spolupráce, stabilita a solidarita. Podle Hofsteda (2010) se v maskulinní společnosti od mužů očekává, že budou průbojní, drsní a ambiciózní, a od žen se pak očekává, že budou mírné a orientované na kvalitu života a péči o domov a rodinu. Ve feminních společnostech se předpokládá, že jak muži, tak ženy budou jemní a orientovaní na kvalitu života.

3.4.4 Vyhýbání se nejistotě

Podstatou vyhýbání se nejistotě je stav, kdy člověk neví, co se stane v budoucnosti. I když předvídá, nikdy nemůže předpovědět budoucnost na sto procent (Samovar, Porter, McDaniel, Roy, 2013). Hofstede (2007, str. 131) definuje vyhýbání se nejistotě jako „*stupeň, v němž se příslušníci dané kultury cítí ohroženi nejistotou nebo neznámými situacemi*“. Boukalová (2013) uvádí, že tato dimenze představuje do jaké míry si jednotlivé kultury cení předvídatelnosti a řádu a či příslušníci dané kultury dokážou přijímat změny, nebo či se jim raději vyhýbají. Niklesová (2006) tvrdí, že se dá pozorovat snaha o maximální jistotu a minimalizaci rizika při jednání a nebo ochota riskovat při vysoké pravděpodobnosti nejistoty.

3.4.5 Dlouhodobá versus krátkodobá orientace

Hofstede (2007) uvádí, že dlouhodobá orientace se vyznačuje ctnostmi a hodnotami zaměřenými na budoucí odměny, např. vytrvalost a šetrnost. Na opak krátkodobá orientace se zaměřuje na ctnosti týkající se minulosti a současnosti, např. úcta k tradicím, plnění společenských závazků atd. Pouchová (2013) popisuje, že krátkodobě orientovaná kultura je zaměřena na aktivity, které mají momentální nebo krátkodobý efekt. Dlouhodobě orientované kultury kladou důraz na aktivity, které mají dlouhodobý efekt, např. osobní vytrvalost, dlouhodobé investice atd. Niklesová (2006) dodává, že společnost je buď orientována na tradiční a osvědčené hodnoty, nebo je schopna přijmout vše nové, moderní a netradiční.

3.4.6 Požitkářství versus zdrženlivost

Dimenze požitkářství je autory definována jako tendence umožnit relativně volné uspokojování základních a přirozených lidských potřeb, které se týkají užívání si života a zábavy. Zdrženlivost se vyznačuje snahou potlačovat a regulovat uspokojování a „užívání si života“ (Hofstede, 2011). Kubátová a Seitelová (2015, str. 43) uvádí, že požitkářské společnosti „respektují svobodné projevy lidské touhy po radostech života“ a naopak u zdrženlivé společnosti „chování podléhá přísným společenským normám, netolerují otevření požitkářství“.

3.5 Porovnání české a turecké národní kultury pomocí Hofstedových dimenzí národních kultur

Praktická část bakalářské práce se věnuje procesu adaptace českých občanů na tureckou kulturu, tedy zda jsou čeští občané schopni žít v turecké kultuře, jak se jí přizpůsobují, jak na ni reagují. Je tedy vhodné tyto dvě kultury porovnat a zjistit, jak se liší nebo v čem jsou si podobné. Porovnání kultur je založené na dimenzích národních kultur Geerta Hofsteda.

3.5.1 Česká republika

Vzdálenost od moci: Česká republika v dimenzi *vzdálenost od moci* dosahuje poměrně vysoké hodnoty 57. Znamená to, že Česká republika je společností, která respektuje a dodržuje hierarchii, v rámci které má každý své místo a postavení. Nerovnosti ve společnosti jsou považovány za přirozené (Hofstede centre, 2015).

Individualismus versus kolektivismus: Česká republika je individualistická země, jelikož v rámci této dimenze dosahuje hodnoty 58. V takové společnosti jsou svazky mezi lidmi volné a předpokládá se, že lidé se starají sami o sebe a svoji nejbližší rodinu. Česká republika je tedy společností, ve které zájmy jedince převládají nad zájmy skupiny (Hofstede centre, 2015).

Maskulinita versus feminita: V dimenzi *maskulinita versus feminita* Česká republika dosahuje hodnoty 57, jedná se tedy o maskulinní společnost (Hofstede centre, 2015). V takové společnosti se očekává, že muži jsou asertivní, ambiciózní a tvrdí,

a ženy jsou jemné a pečují o vztahy (Hofstede, 2007). V maskulinních společnostech jsou sociální rodové role jasně odlišeny (Hofstede, 2007).

Vyhýbání se nejistotě: V rámci dimenze *vyhýbání se nejistotě* dosahuje Česká republika vysoké hodnoty 74. V takové společnosti se lidé snaží vytvářet a dodržovat pravidla (Hofstede centre, 2015). Často se jedná o konzervativní země, ve kterých je důležitý zákon a pořádek (Hofstede, 2006).

Dlouhodobá versus krátkodobá orientace: V dimenzi *dlouhodobá versus krátkodobá orientace* Česko dosahuje vysokého skóre 70, a řadí se tak k pragmatickým společnostem. V takových společnostech lidé věří, že pravda se odvíjí podle situace, kontextu a času. Lidé z takové společnosti se vyznačují spořivostí, šetrností a vytrvalostí v dosahování výsledků (Hofstede centre, 2015).

Požitekárství versus zdrženlivost: U dimenze *požitekárství* dosáhla Česká republika hodnoty 29, což znamená, že se nejedná o požitekárskou společnost. Lidé jsou spíše zdrženliví a volný čas a uspokojování svých potřeb nepovažují za tak důležité. Mají pocit, že jejich aktivity jsou omezené společenskými normami a že požitekárství je něco špatného (Hofstede centre, 2015).

3.5.2 Turecko

Vzdálenost od moci: Turecko v rámci dimenze *vzdálenost od moci* dosahuje hodnoty 66, jedná se tedy o zemi s hierarchickým uspořádáním společnosti. Nadřizení jsou často velmi nedostupní, moc je centralizovaná, zaměstnanci spoléhají na své vedoucí a na pravidla, zároveň očekávají, že jim bude řečeno, co mají dělat. Postoj vůči vedoucím je formální, komunikace je nepřímá a tok informací je selektivní. V rámci rodiny je otec patriarchou a ostatní se mu podrobují. V takové společnosti je hierarchické uspořádání společnosti považováno za přirozené (Hofstede centre, 2015).

Individualismus versus kolektivismus: V dimenzi *individualismus* Turecko dosáhlo hodnoty 37, je to tedy kolektivistická společnost. V takové společnosti zájem kolektivu převažuje nad zájmem jedince. Lidé jsou součástí různých skupin (rodina, rod,

organizace atd.), které je na oplátku za jejich loajalitu ochraňují a jejich názory jsou předem určeny příslušností k dané skupině. Komunikace je nepřímá. Důležité je zachování harmonie v rámci skupiny a také snaha vyhnout se konfliktům a problémům (Hofstede centre, 2015; Hofstede, 2007). V kolektivistické kultuře má velmi důležitou roli rodina a porušení zvyklostí a norem rodiny znamená zklamání a hanbu, a to nejen jedince, ale i celé rodiny (Hofstede, 2007).

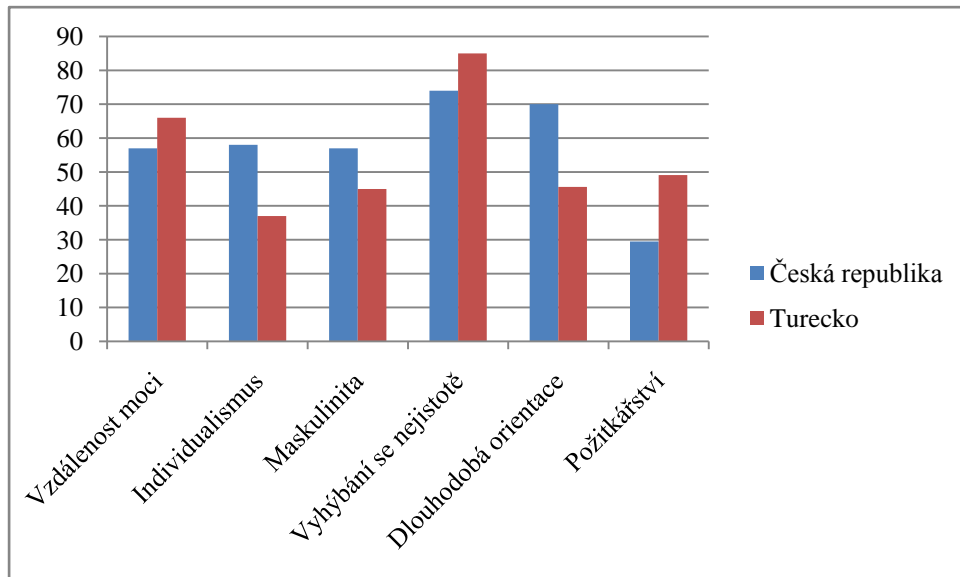
Maskulinita versus feminita: Turecko v dimenzi *maskulinita* dosáhlo hodnoty 45, vyskytuje se tak téměř na hranici mezi maskulinní a femininní společností. Hofstede uvádí, že se jedná spíše o femininní společnost, kdy se zdůrazňuje a oceňuje ochrana a péče o druhé. Lidé se snaží vyhýbat konfliktům. Pro Turky je důležitý volný čas, ve kterém se schází celá rodina a přátelé a užívají si společných chvil (Hofstede centre, 2015).

Vyhýbání se nejistotě: V rámci dimenze *vyhýbání se nejistotě* Turecko dosáhlo hodnoty 85, jedná se tedy o společnost s vysokou potřebou zákonů a pravidel. Lidé provádějí mnoho rituálů za účelem minimalizace úzkosti. Nejedná se však jen o rituály náboženské, ale spíše o tradiční sociální vzory, které se využívají v určitých situacích ke zmírnění napětí (Hofstede centre, 2015).

Dlouhodobá versus krátkodobá orientace: V dimenzi *dlouhodobá orientace* Turecko dosáhlo hodnoty 46, a nedá se tak určit dominantní preference v rámci této dimenze (Hofstede centre, 2015).

Požitekárství versus zdrženlivost: V dimenzi *požitekárství* Turecko dosáhlo hodnoty 49, a blíží se tak k pomyslné dělící hranici mezi požitekárstvím a zdrženlivostí. Ani zde se tak nedá určit dominantní preference. (Hofstede centre, 2015).

Graf 1 - Porovnání české a turecké národní kultury pomocí Hofstedových dimenzí národních kultur

4 EMPIRICKÁ ČÁST

4.1 Vlastní výzkum

Na teoretickou část navazuje empirická část, v níž je proveden kvalitativní výzkum, který zkoumá proces adaptace českých občanů na tureckou kulturu. Data z kvalitativního výzkumu jsou následně kvantitativně analyzována metodou obsahové analýzy.

Nejprve je vymezen cíl výzkumu a výzkumné otázky. Tyto otázky budou následně zodpovězeny v závěru empirické části bakalářské práce. Následuje popis techniky sběru dat, etika výzkumu a představení výzkumného souboru respondentů.

4.1.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit a popsat, jak se Češi adaptují na tureckou kulturu a zjistit, jak lidé vnímají a reagují na turecké prostředí a tamní obyvatele a či se dokáží tomuto prostředí přizpůsobit.

4.1.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky o adaptaci českých občanů na tureckou kulturu jsou formulovány takto:

- 1) Jak respondenti vnímají turecké kulturní prostředí a tamní obyvatele?
- 2) Snaží se respondenti přizpůsobit tureckému prostředí a tureckému způsobu života?
- 3) Jaká kulturní nedorozumění respondenti zažívají, a co je pro ně největším problémem či překážkou?
- 4) Jaký mají respondenti vztah k České republice?

4.1.3 Technika sběru dat: Rozhovor

Pro získání dat výzkumu byla použita technika polo-strukturovaného rozhovoru. V něm mohli respondenti vyjádřit své konkrétní pocity a nemuseli se držet žádné škály odpovědí. Rozhovor byl proveden s deseti respondenty. Odpovědi byly nahrány na mobilní telefon a audiozáznam byl následně přepsán do písemné podoby (tzv. transkripce). Transkripce je nutná pro následnou analýzu získaných dat, konkrétně pro přehlednější orientaci a zmapování konkrétních výroků. Při rozhovoru jsem se vždy držela struktury rozhovoru, ale respondenti měli možnost téma rozvést. V některých případech jsem přidala doplňující otázku, která upřesňuje a vysvětluje odpověď. Délka rozhovorů se lišila podle časových možností respondentů. V průměru rozhovor trval 30–60 minut.

Struktura rozhovoru byla navržena na základě otázek tzv. *Cross Cultural Adaptability Inventory* a za pomoci vedoucího práce. *Cross Cultural Adaptability Inventory* je dotazník skládající se z 50 otázek, které posuzují schopnost mezikulturní přizpůsobivosti (Kelley a Meyers, 1995). Rozhovor se skládá z 19 otázek. První tři jsou informativní o respondentovi. Dalších 16 otázek je rozděleno do 3 okruhů. První okruh se týká obecných informací o pobytu respondenta v Turecku, tedy důvod příjezdu, délka pobytu, co zde dělá a tak dále. V druhém okruhu jsem se respondentů ptala, jak vnímají tureckou kulturu a tamní obyvatele, tedy jaké mají pocity z turecké kultury, co si myslí o Turcích a podobně. Poslední okruh je zaměřen na samotné přizpůsobení respondentů na turecké prostředí. Struktura rozhovoru je k nahlédnutí v příloze 2.

4.1.4 Etika výzkumu

Respondenti byli před zahájením dotazování seznámeni s průběhem a účelem rozhovoru. Všichni byli informováni o audiozáznamu rozhovoru a následné transkripci. Všem bylo sděleno, že zůstanou v anonymitě, rozhovory nebudou nikde zveřejněny a budou použity výhradně pro výzkum bakalářské práce. V rámci celého výzkumu jsou respondenti označováni počátečními písmeny abecedy.

4.1.5 Charakteristika zkoumaného souboru respondentů

Respondenti museli splňovat tato kritéria:

- Museli být občany České republiky.
- Museli dlouhodobě pobývat v Turecké republice.
- Minimální doba pobytu byla stanovena na 2 roky. Maximální doba pobytu nebyla stanovena.

Stanovená délka pobytu 2 roky vychází z trvání procesu adaptace. Black a Mendenhall (1991) vytvořili U-křivku interkulturního přizpůsobení, ve které zobrazují průběh přizpůsobení pomocí stupně přizpůsobení v závislosti na čase. Křivka je zobrazena v příloze 3. Z této křivky vychází, že k přizpůsobení dochází po dvou letech pobytu.

Pro získání respondentů byla použita metoda záměrného výběru přes česko-turecké organizace, přes osobní kontakty a dále pak metoda sněhové koule. Kontakty na respondenty jsem získala od organizací ČeskoTurecko/ÇekTürk a Spolek českých občanů v Istanbulu. Osobní kontakty jsem navázala díky sociálním sítím a během svého Erasmus studijního pobytu. V Turecku žije několik desítek Čechů, kteří jsou rozmístěni po celé zemi. Nejčastěji se nachází v Istanbulu a na západě a jihu Turecka. S respondenty jsem se mohla osobně setkat díky svému osobnímu pobytu během stáže v Istanbulu. Z důvodu vzdálenosti bydliště jsem rozhovor prováděla s Čechy žijícími v Istanbulu a Burse.

Genderové zastoupení Čechů v Turecku je nevyrovnané. Většinou zde žijí ženy, mužů je zde málo. Tento fakt se odrazil také v genderovém složení respondentů, rozhovor jsem uskutečnila s 9 ženami a 1 mužem. V tabulce číslo 1 jsou zobrazeny základní informace o respondentech. Jedná se o pohlaví, věk, délku pobytu, důvod příjezdu a přítomnost rodiny či partnera.

Tabulka 1 - Základní informace o respondentech a jejich pobytu

Respondent	Pohlaví	Věk	Délka pobytu v TR	Důvod příjezdu	Povolání	Přítomnost rodiny/partnera
A	žena	28	5 let	Práce	Pracující	Turecký přítel
B	žena	35	3 roky	Manželova práce	Na mateřské dovolené	Gruzijský manžel a děti
C	žena	33	3 roky	Přítel	Na mateřské dovolené	Turecký manžel
D	žena	25	4 roky	Erasmus studijní pobyt	Pracující	Turecký přítel
E	žena	38	10 let	Práce	Pracující	Turecký manžel a syn
F	žena	27	3 roky	Manžel	Na mateřské dovolené	Turecký manžel a dcera
G	žena	39	8 let	Práce	Na mateřské dovolené	Turecký manžel a děti
H	muž	43	4 roky	Práce	Pracující	Turecká přítelkyně
I	žena	28	3,5 roku	Přítel	Pracující	Turecký přítel
J	žena	25	2 roky	Přítel	Pracující	Turecký přítel

Respondenti se pohybují ve věkové kategorii 25 až 39 let, průměrný věk respondentů je tak 32,1. Délka pobytu je mezi 3 a 10 lety a průměrná délka pobytu je 4,5 let. Pět respondentů se do Turecka přestěhovalo z pracovních důvodů, u jednoho člověka se jednalo o pracovní angažmá manžela. Pro čtyři respondenty byl důvodem příjezdu partner a jeden člověk přijel za studiem. Šest respondentů pracuje a čtyři jsou

na mateřské dovolené. Devět respondentů má tureckého partnera a jedna žena má manžela gruzijského původu.

4.2 Analýza dat z rozhovorů

V této kapitole jsou představena analyzovaná data rozhovorů, která byla pořízena metodou obsahové analýzy. Data jsou interpretována pomocí tabulek, které u každého tématu přehledně sdělují odpovědi jednotlivých respondentů. Uvedeny jsou také citace odpovědí respondentů, které blíže přibližují a vysvětlují jejich pocity a názory.

4.2.1 Vnímání turecké kultury a tureckého prostředí

Tato kapitola analyzuje výpovědi respondentů týkající se jejich vnímání turecké kultury, tureckého prostředí a tureckých obyvatel. Data jsou rozděleny do pěti oblastí podle struktury rozhovoru.

4.2.1.1 Jaké jste měl/a pocity po příjezdu do TR? Měl/a jste předsudky vůči turecké kultuře či Turkům?

Tabulka 2 - Pocity respondentů po příjezdu a jejich předsudky

Respondent	Pocity po příjezdu	Předsudky
A	Smíšené, spíše kladné pocity.	Předsudky neměla, o Turecku ani moc nevěděla.
B	Prostředí znala, díky tomu neměla pocit kulturního šoku.	Na začátku strach ze zdravotních, průjmových komplikací.
C	Zkreslené díky těhotenství. Nejdříve pocity štěstí se shledání s přítelem, posléze pocity neštěstí z místa bydliště. Po přestěhování, narození syna a zlepšení se v jazyce, se pocity zlepšily.	Před setkání s manželem předsudky měla.
D	Cestovní horečka. Pocity z Istanbulu: špínavý, chaotický, hlučný, ale zároveň nádherný, velkolepý a starý.	Předsudky měla. Předsudky má každý, tvrdí.
E	Prostředí znala, cítila se dobře a neměla pocit, že by měla problém s aklimatizací.	O Turecku moc nevěděla. Pár stereotypních představ měla.
F	Negativní pocity, pláč, nechtěla zůstat. Posléze smíření a na Turecko si zvykla.	Předsudky neměla.
G	Velmi pozitivní pocity a očekávání.	Předsudky neměla.
H	Zaneprázdněnost, neměl čas přemýšlet o pocitech. Zvědavost. Šok z názorů a chování Turků.	Předsudky neměl.

I	Pocit jako na prázdninách. Většinou pozitivní pocity. Posléze zjištění, že to nejsou prázdniny, nastala krize, izolovala se.	Dříve měla předsudek týkající se zahalování, jinak nad předsudky moc nepřemýšlela.
J	Dobré.	Předsudky neměla.

Většina respondentů měla po příjezdu do Turecka pozitivní pocity, jeden respondent popsal své počáteční pocity jako opravdu negativní. Několik respondentů turecké prostředí již znalo a díky tomu neměli po příjezdu žádné nepříjemné pocity. Respondent G na otázku „*Jaké jsi měl pocity po příjezdu?*“ odpověděl: „*Pocity jsem měla v podstatě pozitivní. Naladěná jsem byla v takovém očekávání, co se bude dít, nebude dít. Z Turecka jsem znala akorát Istanbul ze služebních cest, kdy jsem samozřejmě byla opečovávána. Takže moje představa o tom, jak to tady asi bude probíhat, byla taková mírně zkreslená. Ale pocity jsem měla výborné, protože jsem znala lidi, se kterými jsem tu měla být, měla jsem práci, kterou jsem tu měla dělat, věděla jsem, že mám vše zajištěné, takže mé pocity byly maximálně pozitivní.*“ Respondent F měl na začátku velmi negativní pocity, posléze došlo ke smíření se situací. Na otázku odpověděl: „*Moje pocity po příjezdu do Turecka byly strašný. První týden jsem asi v kuse brečela. Nechtěla jsem tady zůstat, nechtěla jsem se odloučit od rodiny v České republice, ale prostě jsme se přestěhovali a nakonec jsem se s tím smířila a snažila jsem se vyhledávat jenom to dobré a nekoukat se na ty špatné věci tady v Turecku. Tak jsem si nakonec nějak zvykla.*“ Respondent H uvedl: „*Když jsem přijel, tak jsem na pocity neměl vůbec žádný čas. Protože jsem z letiště jel hned do práce, pracovat a z práce pak na letiště a letěl dál. Asi první 3 měsíce, než jsem tu začal na trvalo, jsem pendloval mezi Prahou, Německem, Káhirou a Istanbulem. Pak teda jsem se rozhodl zůstat, ale bylo to úplně to samý, protože ty práce bylo tolik, že nebyl čas přemýšlet o pocitech.*“ Dotazovaná C prožívala dvě změny v témž čase, jelikož v době stěhování byla těhotná. Uvedla: „*Já to mám hodně zkreslené, protože jsem brzo otěhotněla, takže bych řekla, že ty pocity, co jsem měla, byly ovlivněny tou hormonální změnou, která se ve mně děla. Já jsem to měla nahoru a dolů.*“

Většina respondentů tvrdí, že předsudky neměli. Respondent A uvedl: „*Předsudky jsem neměla. Protože já jsem tak moc nevěděla o turecké kultuře. Ne až takhle do detailů.*“

Takže předsudky jsem neměla.“ Respondent D pak tvrdí, že předsudky měl, a že je má každý. Tři respondenti dříve nějaké předsudky či stereotypní představy měli, ale posléze názor změnili. Dotazovaná C odpověděla: „Možná na začátku ano. Bála jsem se zdravotních komplikací, konkrétně průjmových komplikací. Takže jsem přivezla s sebou léčiva, která vůbec nebyla potřeba, a v tomto ohledu jsem předsudky opravdu asi měla, protože jsem si myslela, že možná kvůli teplu potrava nebude dobrá nebo na ni prostě nebudeme zvyklí a budeme mít problémy tohoto charakteru. A musím říct, že ani jednou jsme žádné problémy neměli.“

4.2.1.2 Jak vnímáte tureckou kulturu? Turecké zvyky, tradice, mentalitu, zdejší způsob života?

Tabulka 3 - Vnímání turecké kultury

Respondent	Vnímání turecké kultury
A	Se zvyky a tradicemi se v rodině nesetkává a do kontaktu s Turky přichází jen v práci. Turecká pracovní mentalita je jiná-středomořská, flegmatická, flexibilní. Pocity z ní má neutrální, protože nad ní moc nepřemýšlí.
B	Nevnímá ji negativně, nemá negativní zkušenost. Nic ji neomezuje, má možnost praktikovat svou víru. Turci jsou podle ní živější a více emotivní.
C	Některé věci miluje a některé nenávidí. Nemá ráda hierarchii, neupřímnost, odhazování odpadků, nutkání Turků do všeho zasahovat. Líbí se jí vztahy v rodině a vřelý vztah Turků k dětem.
D	Odlíšná kultura kvůli jiným kořenům a náboženství. Turci jsou podle ní žárliví a vše drammatizují. Některé svátky má ráda a některé ne.
E	Nelze generalizovat, nejedná se o homogenní společnost. Mentalita je komunitního rázu. Velkou rolí v turecké kultuře hraje rodina a místo, ze kterého člověk pochází.
F	Tureckou kulturu má ráda. Líbí se jí turecké stolování, oslavy a to, jak si Turci umí užívat. Nicméně tureckou mentalitu nechápe.
G	Zkušenosti pouze s moderními Turky, ne s lidmi z venkova. V rodině svátky nedodržují. Svatby jsou velmi typické, v každé části země trochu odlišné. V Istanbulu lze žít anonymně. Existují rozdíly mezi sociálními vrstvami. Odlíšná výchova, odlišná mentalita. Někdy má pocit, že je chápe a někdy zase, že je nikdy nedokáže pochopit.
H	Její kultura jako taková je nádherná a bohatá, ale neumí ji vyzdvihnout. Kastují lidi ve společnosti, ale na druhou stranu z nich jde někdy cítit pocit méněcennosti. Je těžké generalizovat. Zná "úžasné" lidi, ale také lidi nepříjemné.

I	Turecká kultura je o jídle, hudbě a Atatürkovi. Turci jsou horkokrevní a spontální. Pro tradice a zvyky neexistuje pevný vzorec, který lidé následují, jako naše Vánoce třeba. Země je veliká a i tradice a zvyky jsou různé. Stále je v procesu chápání turecké mentality. Turci jsou pracovití, nestěžují si nahlas a nevyvolávají otevřené konflikty. Istanbulske ženy mají velké nároky a jsou rozmazlovány. Doprava a řidiči jsou "blázniví". Turci jsou pohostiní a jsou pro ně důležité rodinné tradice. Děti žijí s rodiči dlouho, rodinná svázanost trvá dlouho. Češi mají více soukromí a jsou respektováni jako individuality.
J	Istanbul je ovlivněn i jinými kulturami, takže to nepociťuje v takové míře. Vadí jí absence vzdělanosti, etických pravidel a vychování. Turci nemají nebo neznají hranice.

U odpovědí lze zaznamenat jak pozitivní, tak negativní vnímání turecké kultury. Několik respondentů uvedlo, že některé věci z turecké kultury mají rádi a některé ne. Dotazovaná A uvedla, že má neutrální pocity z turecké kultury a moc ji nevnímá. Tři respondenti uvedli, že stále nedokázali pochopit tureckou mentalitu. Dva respondenti řekli, že nelze generalizovat, ale později dokázali identifikovat nějaké společné rysy turecké kultury. Odpovědi respondentů se lišily podle toho, v jakém prostředí se pohybují a s kým jsou v kontaktu. Devět respondentů má tureckého partnera či partnerku a jsou ve styku s rodinami partnerů. Tradice a zvyky jednotlivých rodin se liší. Dotazovaná I vyjmenovala několik prvků, které jsou podle ní pro tureckou kulturu typické, pak ale řekla: *“Strašně špatně se to definuje, protože těch scénářů je milion. Je to také dáno velikostí té země a tím množstvím vlivů z různých kultur atd. Takže si myslím, že ta kultura nebo ty zvyky nemají takový pevný vzorec.”* Několikrát bylo řečeno, že turecká kultura je komunitnějšího rázu, že pro Turky je důležitá rodina a rodinná svázanost trvá dlouho. Co se týče turecké mentality a způsobu života, dotazovaná G řekla: *Jsou tu rozdíly mezi různými sociálními vrstvami a nebo to závisí na vzdělání lidí a podobně. Mentalita obecně, já nevím. Někdy si říkám, že už jsem na to přišla a pak zase dojdou k závěru, že to v životě nepochopím. Prostě jsou jiní, opravdu mají jiný typ výchovy, jiný typ myšlení.“*

4.2.1.3 Zažil/a jste nějaký stres, konflikt, nedorozumění, problém, fauxpass, překvapení co se týče turecké kultury a tureckého způsobu života?

Tabulka 4 - Nedorozumění, stres, konflikt, faux-pass, překvapení a pozitivní zkušenost

Respondent	Nedorozumění, stres, konflikt, faux-pass	Překvapení a pozitivní zkušenost
A	Žádný kulturní problém, jen negativní vnímání muslimských svátků.	-
B	Doprava a řízení auta.	Vřelý vztah k dětem.
C	Mluvila nahlas v autobuse, a kvůli tomu měla konflikt. Pronásledování cizími muži, změna stylu oblékání. Někdy konflikt v rodině.	Nápomocné a vstřícné chování Turků k cizincům, co se týče například jazyka.
D	Konflikty ve vztahu muže a ženy. Stres na pracovišti, ženy v businessu a jejich karierismus.	Vstřícné, chápavé a milé chování Turků k cizincům.
E	Nedorozumění kvůli jazyku. Problémy v rodině kvůli odlišným životním stylům– individualismus vs. kolektivismus. Stres na pracovišti kvůli odkládání práce a byrokracii.	-
F	Nezažila moc konfliktů. Sezení s nohou přes nohu před staršími lidmi je nevhodné– to byl problém. Žádný stres, jen při návštěvě tchýně.	-
G	Zažila, ale ne nic fatálního. Překvapení z pracovního stylu Turků– nižší výkonnost.	Pozitivně překvapena, když nikdo nedělal problémy z toho, že přišla nevhodně oblečená na svatbu.
H	Konflikty na pracovišti kvůli egoismu, neúctě, neférovosti a neupřímnosti Turků. Konflikty vyvolané jak Turky, tak respondentem.	Omluvení a uznání na pracovišti.
I	Stres z tureckého pojetí svatby. Faux-pass se dějí, ale nepozastavuje se nad nimi. Konflikt s přáteli při vyjádření názoru o tureckém pracovním stylu "ala otrok".	Překvapení z toho, jak lehký život mají ženy v Istanbulu.
J	Konflikt s řidičem autobusu, který ji nechtěl nechat vystoupit a chtěl ji zavést někam jinam.	-

Šest respondentů uvedlo, že zažili konflikt či stres na pracovišti. Respondent H odpověděl: „Stávalo se často, že klient nám nedorazil včas. Jako ta neúcta vůči druhým,

že ten člověk si myslí, že si může dovolit přijít pozdě, to je hrozně zvláštní. Ti lidi ani nezvednou telefon. My jim třeba voláme, kdy teda dorazí nebo jestli je to zrušeno a oni vám klidně řeknou: za dvě hodiny. Ale neřeknou vám to dopředu, takže vy tam třeba 3 hodiny sedíte a čekáte. Takže konflikty ano, ale většinou kvůli neúctě nebo neférovosti. Nikdy ten konflikt nebyl z žádnýho jinýho důvodu.“ Dalším zdrojem stresu je turecká rodina, tedy způsob života tureckých rodin respondentů. Dotazovaná E uvedla: *„K nedorozuměním a střetům dochází i v rodinách, a to podle mě právě proto, že se tady střetává ten český individualismus s tou tureckou komunitní povahou.“* Poté se objevilo několik specifických problémů jako například doprava v Turecku, styl oblékání, muslimské svátky či obtěžování v autobuse či na ulici. Respondent B uvedl: *„Tak negativní může být třeba tady řízení auta a doprava obecně, která je v tomto městě hodně stresující. A je to určitě si myslím i kvůli jejich povaze, která se promítá do řízení. Protože někdy je to opravdu nebezpečné. Stopka se projíždí 30km/h, dost často se nezastavuje na červenou atd.“* Dotazovaná J řekla: *„Největší problém, který mě asi postihl byl, když jsem jela autobusem v asijské části a cítila jsem velký strach. Zůstala jsem jediná v autobuse a řidič vypnul světla a sundal cedulku autobusu s tím, že mě zaveze na to určité místo. Já jsem totiž měla vystoupit na předchozí zastávce a on mi řekl, že mě tam zaveze sám. Aniž by mě poslouchal, řekla jsem mu několikrát, že chci vystoupit z toho autobusu, tak prostě trval na svém. Takže ještě, že jsem u sebe měla telefon a popisovala jsem příteli všechny cesty, všechen směr kam jedeme.“*

Někteří respondenti pojali překvapení v pozitivním slova smyslu a uvedli tak pozitivní zkušenost z tureckého prostředí. Na základě této reakce respondentů byla v tabulce vytvořena samostatná kategorie pro pozitivní překvapení a zkušenosti. Někteří respondenti pozitivní překvapení či zkušenost nezmínili. Jako pozitivní zkušenost dva respondenti uvedli, že Turci jsou vstřícní k cizincům. Zmíněn byl také vřelý vztah k dětem. Dotazovaná B řekla: *„Pozitivní věc, co mě překvapuje. Mají velmi vřelý vztah k dětem. Velice přátelský. V obchodech třeba dokážou pomoci s dětma, i když se nemusí zabývat nějakou maminkou s kočárkem, ale stejně pomůžou nad rámec jejich povinností. Dokonce někdy je to až možná nezvyklé nebo obtěžující. Když dám příklad, tak třeba když dcera byla malá, tak jsem se otočila a viděla jsem, že ji někdo vzal*

z kočárku a držel ji, což už mi teda bylo nepříjemné. A nebyl to ojedinělý případ. Rádi se děti dotýkají, hladí je. Ale člověk si na to časem zvykne a těch pár bakterií navíc nikomu asi neuškodí. Tak asi ten vztah k dětem je určitě jiný, otevřený, více pozitivní než v České republice.“

4.2.1.4 Jaké jsou podle Vás rozdíly mezi tureckou a českou kulturou? Spatřujete nějakou kulturní odlišnost jako problém či překážku?

Tabulka 5 - Rozdíly mezi českou a tureckou kulturou

Respondent	Odlišnosti mezi českou a tureckou kulturou	Kulturní odlišnost překážkou
A	Kultury jsou hodně odlišné v různých maličkostech. Např. ženy se na ulici nesmějí, bylo by to bráno jako náznak k něčemu víc.	Nevidí překážku. Přizpůsobení považuje za nutné.
B	Nemá zkušenosti s tureckou rodinou. Nespátřuje nějaké základní elementární rozdíly. Život je zde podobný. Jen odlišné svátky (neslaví tu Vánoce) a odlišná povaha (jsou živější).	Odlišnosti vnímá, ale nejsou pro ni překážkou.
C	Jiný svět. Jinak vypadají, jinak se chovají. Jsou živější, více gestikulují, umí se více odvázat. Znají svou kulturu a jsou na ni pyšní, což u Čechů neplatí.	Jákákoliv kulturní odlišnost je překážkou.
D	Jiná víra, jiné kořeny, jiná mentalita. Vše dramtizují, muži jsou více žárliví. Jiné svátky.	Odlišnosti jsou překážkami. Někdy je to obohacující.
E	Odlišné vidění rodinného života.	Manžel má stejné vidění rodinného života, takže žádná překážka.
F	Markantní rozdíly. Určitá zaostalost ve způsobu života, např.: zahalené ženy, ženy v domácnosti.	Překážky pociťuje, jelikož podle ní je turecká kultura a mentalita velmi vzdálená té české.
G	Jiné hodnoty, jiná víra, jiné svátky, zvyky a vnímání světa.	V Istanbulu možnost života podle sebe. Zvyky jsou odlišné, ale i Vánoce a Velikonoce si tu člověk může udělat. Nepociťuje žádnou velkou překážku.
H	Dost podobné. Češi jsou více negativní, ale méně křiví a více upřímní, snaha o dohodu.	Nemožnost realizovat se ve sportu a to, že je v Turecku draho.
I	Pojetí rodiny– závislost na rodině. Jiné pojetí vztahů muž a žena (před svatbou spolu nebydlí, skoro se neznají, a pak se vezmou, protože by měli). Češi jsou více kulturně a sportovně založení.	Žádná překážka. Turci vnímají cizince pozitivně a jsou nápomocní.
J	Turci více vtípkují, jsou uvolněnější. Rychle mění nálady– pohadají se a hned se spolu zase smějí.	Styl oblékání, kromě toho nic.

Všichni respondenti pocítují rozdíly mezi českou a tureckou kulturou. Jedna dotazovaná rozdíly nepovažuje za markantní. Dotazovaná B odpověděla: „*S manželem jsme tu jednou byli na Vánoce, protože jsem měla před porodem druhého dítěte. Syn se mi narodil tady v Istanbulu. Nemohli jsme už odletět, tak sem rodila tady v Istanbulu a byli jsme tady na Vánoce. Tedy pro nás, řekněme pro křesťany důležitý křesťanský svátek v roce. 24. prosince je tady normálně běžný pracovní den a jediné, co je tady možná vánočního je Starbucks, kde hrají koledy a jinak je to běžný den. Tak to je asi jiné. Samozřejmě jak jsem říkala, mají jinou povahu. Jsou živější, což někdy je pozitivum, někdy negativum.*“ A dodala: „*Nespatřuji nějaké základní elementární rozdíly, mezi tím, že jsem odjinud. Ten život je tady velmi podobný. Lidé chodí do práce, mají rodiny, starají se o rodiny, přijdou domů, musí se postarat o děti, navařit a takhle ten den běží, týden, měsíc. Je to velmi podobné na ten první pohled.*“ Dotazovaná F naopak tvrdí, že rozdíly jsou markantní: „*Já si myslím, že to je prostě úplně odlišný svět. Jak už jsem říkala, tak Turecko má svůj způsob žití. Já si myslím, že Turci pořád říkají, že jdou strašně dopředu, že jsou stejní jako Evropani a já si myslím, že to není pravda. Já si myslím, že oni mají pořád v hlavě zakořeněný– třeba holky nesmějí nosit krátký sukně, protože je to strašná ostuda a máma musí doma uklízet a být doma s dětma a musí se prostě starat o rodinu. A ženy nesmějí v noci chodit po ulici samy protože je to ostuda.*“ Respondenti často zmiňovali, že Turci jsou živější a více gestikulují, jinak vnímají rodinu a rodinný život a mají odlišné svátky a zvyky. Dotazovaná I řekla: „*Určitě pojetí rodiny je tu hrozně jiné. Protože manžel má 32 let, všichni jeho kamarádi mají podobný věk a on je jediný, který nežije s rodinou. Přestože mají velmi vysoké pozice ve firmách, tak stále žijí s rodinou, maminka jim žehlí a podobně. Takže to je jedna zásadní věc. Nejsou vůbec nezávislí. V podstatě večer zavolají ještě mamince, že dojdou na večeři. To mi připadne jako bláznivý.*“

Pět respondentů uvedlo, že nevnímají žádnou překážku založenou na kulturních odlišnostech. Dva respondenti tvrdí, že odlišnosti jsou vždy překážkami. Tři respondenti uvedli nějaké konkrétní překážky. Dotazovaná J považuje za nepříjemné, že je nucena se jinak oblékat, ale jinak ji nic nepřekáží a neomezuje. Dotazovaná F uvedla, že pocítuje překážky, jelikož česká a turecká kultura a mentalita je velmi odlišná.

Respondent H řekl: „*Mně to kolo, jízda na kole nebo jízda na lyžích chybí tolik. Druhá největší překážka pro život tady jsou ceny.*“

4.2.1.5 Jací jsou podle Vás Turci? Jak byste je popsal/a?

Tabulka 6 - Vnímání tureckých občanů

Respondent	Popis Turků
A	Náboženští vlastenci, kteří milují svou zemi a jsou pyšní, žárliví, horkokrevní a pohostinní.
B	Jižanský národ. Živí, otevření, přátelští a hodně gestikulují.
C	Malí a kníratí. Dbají na rodinu a děti. Muslimové. Jsou zvyklí na své pohodlí v domácnosti a "obskakování" ženami. Puritánští.
D	Velká země– nelze ji generalizovat. Věří v Boha, jsou pohostinní, nacionalisté. Pijí hodně čaje a tureckou kávu.
E	Velká země– nelze ji generalizovat. Hrdí, vstřícní a otevření, ale také podezíraví a uzavření. Mají silnou víru ve své hodnoty, nezajímají se, co si o nich lidé myslí. Kvůli absenci sebejistoty podléhají hierarchii a patriarchálním vlivům společnosti.
F	Milí, nápomocní, vřelejší, mají k sobě blíže, otevřenější. Rodina je pro ně na prvním místě. Turkyně jsou neupřímné a pomlouvачné.
G	Vzhledově jsou velký mix-tmaví, světlí, zrzaví. Více emotivní a vznětliví, ale vše si hned vyřeší a pak je jim lépe. Vše přehánějí, jsou pohostinní, příjemnější, přátelštější a vstřícnější.
H	Jsou egoisti.
I	Hodně pracují. Důležitá je pro ně práce a peníze a osobní život je druhořadý. Jsou přátelští, otevření a důvěřiví.
J	Jsou vysmátí, pohodoví a na vše mají čas. Umí si dělat legraci ze své váhy.

U otázky „*Jací jsou podle Vás Turci?*“ několik respondentů uvedlo stejné či podobné vlastnosti. Respondenti se shodli, že Turci jsou věřící, otevření, přátelští, pohostinní, vstřícní, jsou vlastenci a záleží jim na rodině. Dvakrát se mi dostalo odpovědi, že Turecko je velká země a nelze ji generalizovat. Někteří respondenti ve svých odpovědích srovnávali Turky s Čechy. Zmíněny byly také negativní vlastnosti Turků, a to egoismus, podezíravost a paradoxně i uzavřenost. Dotazovaná E uvedla: „*Já strašně nerada generalizuju. Myslím, že se nedá generalizovat o žádné zemi natož o zemi takto veliké. Ale pokud bych musela něco říct, tak jsou Turci lidé velmi hrdí. Jsou to lidé, kterým nezáleží na tom, co si o nich myslí okolí, lidé, kterým do značné*

míry chybí sebejistota, lidé, kteří neustále vyžadují potvrzení sami sebe v tom vnějším prostředí, lidé, kteří jsou na jednu stranu velmi vstřícní a otevření a na druhou stranu jsou velmi podezřaví a uzavření. Ono to hodně záleží jak na lokalitě, tak na dané situaci, jak se k tomu okolí postaví. Jsou to lidé, kteří mají velmi silnou víru a tím nemyslím náboženství, ale pokud mají nějaké hodnoty nebo něco v co věří, tak jsou ochotni pro to jít skutečně daleko. Jsou to lidé, kteří se nebojí ozvat. Také jsou to lidé, kteří kvůli tomu, že neustále očekávají to vnější uznání svým prostředím, tak velmi často podléhají hierarchii a patriarchálním vlivům turecké společnosti.“

Dotazovaná F popsala, jak vnímá turecké ženy: *„Moc jsem se nesžila s Turkyněma. Já si prostě myslím, že jsou neupřímný a pomlouvačný, že na jednu stranu ňuňuňu ťuťuňu, já tě tak ráda vidím a zajdete za roh a ony vás začnou pomlouvat. Já sama nemám jednu jedinou tureckou kamarádku, protože si myslím, že ženy nejsou upřímný.“*

4.2.2 Přizpůsobení na tureckou kulturu

Tato kapitola obsahuje analýzu dat týkající se toho, jak se respondenti dokázali přizpůsobit na tureckou kulturu. Data jsou rozdělena do pěti částí podle struktury rozhovorů.

4.2.2.1 Jak vnímáte jazykovou bariéru? Umíte turecky?

Tabulka 7 - Turečtina a jazyková bariéra

Respondent	Turečtina a jazyková bariéra
A	Umí turecky, naučila se rychle kvůli práci a nevnímá jazykovou bariéru.
B	Turecky neumí a jazykovou bariéru vnímá. Nejdříve se učila gruzijštinu a teď se učí i turečtinu.
C	Turecky nemluví dobře, ale umí základy a domluví se.
D	Turecky umí, ale mluví s přízvukem a neovládá gramatiku na 100%. V práci i vztahu mluví anglicky, takže ji nic nenutí učit se turečtinu více.
E	Turecky mluví, ale ne plyně. Chce se naučit více kvůli synovi.
F	Turecky se neučila, odposlouchala ji z ulice. Jazykovou bariéru nepociťuje. Nějakým způsobem se dá domluvit vždy. Nyní navštěvuje kurzy turečtiny pro zábavu a odpoutání od mateřského stereotypu.
G	Výuce turečtiny odolávala. Pocit, že se jí musí naučit ji od toho odrazil. V práci byla nucena mluvit s kolegou turecky, tudíž se naučila. Turecky umí, ale ne dobře. Teď se učí kvůli dětem.
H	Turecky neumí, nejde mu to.
I	S turečtinou je v minimálním kontaktu, ale základy umí a učí se.
J	Turecky mluví a bariéru nepociťuje. Někdy Turci ale schválně pochopit nechtějí.

Většina respondentů uvedla, že turecky aspoň z části umí a stále se učí. Dva respondenti uvedli, že mluví turecky dobře a jazykovou bariéru nepocítují. Dotazovaná F si myslí, že nějakým způsobem se dá domluvit vždy. Řekla: „*Já jsem s jazykovou bariérou neměla problém. Já jsem hodně komunikativní člověk a turecky jsem se prostě učila za pochodu, i když to nešlo. Já si myslím, že se vždycky dá nějak domluvit.*“ Dva respondenti řekli, že turecky neumí, ale jeden z nich se turečtinu začal učit. Lze tedy říci, že všichni respondenti kromě jednoho, se turečtinu učili a umí mluvit nebo se ji stále učí a zdokonalují. U dvou případů se respondenti učí turecky kvůli svým dětem. Dotazovaná E řekla: „*K tomu, abych se turecky naučila lépe, mě samotnou vnitřně nutí fakt, že mám dítě a potřebuju být schopná se s tím okolím a jeho okolím komunikovat tak, aby byl schopen se do toho okolí řádně zapojit. Takže moje dítě bylo největší faktor, který mě donutil se více učit turecky.*“

4.2.2.2 Máte turecké přátele? Máte v Turecku české přátele?

Stýkáte se krajany?

Tabulka 8 - Turečtí a čeští přátele

Respondent	Turečtí přátele	Čeští přátele/krajani
A	Turci tvoří jen malou část, mezi přáteli jsou i cizinci.	S Čechy se nestýká.
B	Ano.	Ano, čeští přátele převažují.
C	Spíše ne. Vždy cizinka a Turek, většinou Češka a Turek. Jeden dobrý kamarád Turek, překladatel češtiny.	Ano, většinou Češky s tureckými manžely a dětmi.
D	Turecké přátele má. Ženy jsou ale povrchní, pokrytecké a neupřímné a muži vždy hledají něco víc.	Ano. Jedna dobrá kamarádka v Burse.
E	Ano, ale velmi málo. Je těžké nalézt přítelkyně mezi tureckými ženami, protože jsou soutěživé, cítí se ohroženy, mají jiné hodnoty a způsob života. Mezi muži měla více přátel. V současnosti nemá čas na přátele.	Ano má, ale nevidí se často, spíše kontakt přes internet. Většina přátel jsou ale cizinci.
F	Nemá turecké přátele. Dobře vychází se švagrem.	Ano. Každý měsíc se schází s krajany v Istanbulu a dělají workshopy pro děti.

G	Má turecké známé, ne přátele. Jsou to kolegové z práce, manželovi kolegové a spolužáci či turci, co žili v zahraničí.	Ze začátku jen cizinci a později i krajané. Byla u založení krajanického spolku v Istanbulu a byla jejím předsedou. S krajany je v kontaktu virtuálně i osobně.
H	Ano. Klienti se stali přáteli.	Ne. Setkává se jen s jednou Češkou a jejím tureckým manželem.
I	Má známé, ne přátele. Problém s ženami-žádné společné téma, bariera vůči cizinkám. Má jednu dobrou kamarádku. S muži je komunikace jednodušší.	Těžké začátky, chtěla sdílet pocity s Čechy. Setkání s Čechy díky facebookové skupině "Čeští krajané v Istanbulu". Zažila příjemné setkání s krajany, teď jsou v kontaktu přes Internet, pomohli jí byrokracii v Turecku. Osobní setkání s jednou kamarádkou. Spíše se díky práci baví s Američany a Brity.
J	Ano, dost kamarádů Turků a také cizinců.	Krajany zná, ale nestýká se s nimi. Problém času a vzdálenosti.

Většina respondentů nějaké turecké přátele má. Čtyři respondenti přímo odpověděli, že turecké přátele mají. Ostatní uvedli, že tureckých přátel mají málo nebo se nejedná o přátele, ale o známé. Dotazovaná I uvedla: „*Známých mám hrozně moc, ale známí nejsou přátele.*“ Jen jeden respondent uvedl, že nemá žádné turecké přátele. Několikrát byl zmíněn problém návazání přátelství s ženami Turkyněmi. Dotazovaná D řekla: „*Dlouhé roky jsem zápasila s tureckými kamarádkami, protože to prostě nešlo. Nevím, jestli na mě žárlily nebo mi prostě vadí, jak jsou pokrytecké. Jsou povrchní, dokážou vám do očí říct, jak jste krásná a mazat med kolem pusy a jenom co se otočíte, tak vám bodnou nůž do zad. Ony jsou takhle vychovávané a tak to mají. Takhle prostě žijou ve dvou světech. Jeden svět je před rodičema, kdy se musí chovat jako panny a být nejhodnější, nejmilejší a druhý svět je potom, aby si obhájily svoje místo v té společnosti, jakoby mimo tu rodinu. Zase na druhou stranu tady ten konflikt rolí je strašně složitý, že se nedivím, že jsou takové.*“

Téměř všichni respondenti mají přátele mezi krajany. Někteří jsou s nimi v kontaktu jen přes internet a někteří se pravidelně setkávají. Dotazovaná G byla u založení krajanického spolku v Istanbulu. Uvedla: „*Zkušenosti expatů pro mě jako expata byly důležité. Takže já jsem ze začátku spíš hledala ty jiné cizince, a pak jsem se dostala k tomu, že jsem se snažila kontaktovat ty krajany. Nahlásila jsem svoji adresu a kontakt*

na konzulátu, a tak jsem začala dostávat pozvánky na nějaké události. Takže tam jsem se pak potkala s krajaný, se kterými jsem potom dál navázala kontakt a vlastně jsem pak byla u toho, že jsme založili krajaný spolek, kterému jsem předsedala a v podstatě si myslím, že minimálně 3/4 těch krajanů, kteří tady žijí nebo aspoň v Istanbulu, tak znám. Ať už osobně nebo aspoň virtuálně. S některými se i osobně stýkám. Vlastně tady mám své kamarádky, takže teď tady mám jakoby takovou svou krajaný komunitu.“ Jedna dotazovaná Čechy v Turecku nezná a nestýká se tak s žádnými krajaný. Respondent H se stýká jen s jednou Češkou a dotazovaná J krajaný zná, ale nestýká se s nimi.

4.2.2.3 Máte pocit, že můžete být v Turecku sám sebou a žít plnohodnotný, radostný život, podle Vašich představ? Snažíte se přizpůsobit tureckému způsobu života?

Tabulka 9 - Pocit plnohodnotného života a snaha přizpůsobit se

Respondent	Pocit plnohodnotného života	Snaha přizpůsobit se
A	Do určité míry. Není omezená kulturou, ale Istanbulem. Je to velké a drahé město.	Do určité části, a to z pracovních důvodů.
B	Ano.	Ne. Nic ji nenutí.
C	Moc ne. Ovlivněno jazykem a potřebami malého syna. Plnohodnotný život na mateřské dovolené podle ní nelze mít.	Do určité míry, aby neměla problémy. Učí se turecky, jinak se obléká. Ale nesnaží se měnit. Vždy bude Češka.
D	Nejasná představa o plnohodnotném životě. Pociťuje tlak z turecké společnosti, že je cizinka a není tu vdaná.	Dříve s tím bojovala. Teď se přizpůsobuje napůl, ale ne v soukromém životě. Přizpůsobila se např. v oblékání a chování k mužům.
E	Nemá pocit omezení. Nutnost kompromisů všude. Manžel také žil v zahraničí, oba tvoří kompromisy.	Člověk se musí přizpůsobit, ať žije kdekoliv.
F	Nežije plnohodnotný život a nemůže být sama sebou. Nutnost neustálého přizpůsobování v prostředí bydliště a nemožnost práce a vlastní realizace.	Přizpůsobení je pro ni povinnost. Přizpůsobila se stylu oblékání. Hraniční je pro ni však nošení šátků. Pokud by to bylo v Turecku povinné, tak by se odstěhovala.
G	Poměrně plnohodnotný život. Pociťuje omezení, co se týče oblékání. Vnímá určitý tlak společnosti, co se týče tabu témat, která v Česku tabu nejsou. Jako omezení vnímá místo bydliště (Istanbul)	Přizpůsobit se nesnaží, nic ji nenutí. Jediné přizpůsobení nastává u denního režimu rodiny a dětí a "tempu" Istanbulu.

H	Chybí mu sportovní vyžití.	V osobním životě ne, v práci ano. Chybí mu kulturní a sportovní vyžití.
I	Ano, našla si svou cestu a je spokojená, ale zažila krize. Je to běh na dlouhou trať. Její předsudky mizí a teď si dokáže představit, že by tu založila rodinu.	Nesnaží se přizpůsobit, ale odlišnosti toleruje a akceptuje. Člověk si zde může vybrat, jak chce žít a nikdo ho nehodnotí. Turecký způsob života nelze definovat. Důležité je setkávání s rodinou, ale to tolik nepraktikuje. Turci jsou více otevření k jiným způsobům života než Češi.
J	V lepších částech Istanbulu či na jihu Turecka je to reálné. Nutností je dobrá práce a být obklopen správnými lidmi. Záleží to také na politické situaci.	Snaží se dodržovat turecká pravidla, aby nikoho neurazila. Ale nechce být typickou tureckou dívkou.

Tři respondenti mají pocit plnohodnotného života a v Turecku je nic neomezuje. Dva respondenti uvedli, že svůj život v Turecku považují za poměrně plnohodnotný a jedna dotazovaná odpověděla, že v Turecku nemůže být sama sebou a nežije zde plnohodnotný život. Každý respondent si pod pojmem plnohodnotný život představí něco jiného. Dotazovaná D sama ještě nedošla na to, co pro ni znamená plnohodnotný život. U odpovědi dotazované C se projevuje její mateřství, když tvrdí, že *“Plnohodnotný radostný život na mateřské dovolené se podle mě moc nedá, protože to je prostě hodně ovlivněné potřebama dítěte ne mýma vlastníma potřebama.”* Respondenti vyjmenovali několik věcí, které je nějakým způsobem omezují. Respondent H zmínil absenci sportovního vyžití. Dvakrát byl jako příčina omezení zmíněn Istanbul. Dotazovaná J uvádí, že plnohodnotný život v Turecku je možný, *“když má člověk dobrou práci a je obklopen těmi správnými lidmi. Jakože tady jsou takoví lidé, kteří jsou vzdělání, kteří mají nějaké hodnoty ve svém životě, tak určitě ano. Ale ono to hodně záleží na politické situaci.”*

Většina respondentů se snaží do určité části turecké kultury přizpůsobit. Například dotazovaná J řekla: *“Snažím se dodržovat jejich pravidla a postupovat podle nich, abych nikoho neurazila. Ale nesnažím se být typickou tureckou dívkou.”* Tři respondenti odpověděli, že se nepřizpůsobují, jelikož je nic nenutí. Dotazovaná I uvedla: *“Já se nesnažím přizpůsobit, ale naprosto to toleruju a začala jsem se o to asi víc zajímat než kdykoliv předtím, protože je to v podstatě zajímavé naučit se nějaké nové*

zvyky a podobně. Ale spíš to pozoruju z povzdálí. Je to zase dané tím, že můj manžel není vůbec jako nějaký, prostě ortodoxní vůbec ne. On prostě není takový ten klasický Turek.” Dvakrát se mi dostalo odpovědi, že člověk se musí přizpůsobit, ať žije kdekoliv, že je to povinnost.

4.2.2.4 Změnil Vás pobyt v Turecku? Jaký je Váš vztah k ČR? Vracíte se zpět do ČR? Chybí Vám něco z ČR?

Tabulka 10 - Osobní změna díky pobytu v Turecku a vztah k České republice

Respondent	Osobní změna díky pobytu v Turecku	Vztah k ČR
A	Pracovní zkušenosti. "Otevřel jí oči" – vnímání předsudků a toho, jak je to v realitě.	Chybí jí rodina, jídlo, zeleň, klid a česká maloměsta a stereotypy. Nechybí jí to ale natolik, že by se chtěla vrátit.
B	Ano, změna v dobrém slova smyslu. Ztráta předsudků o lidech.	Pozitivní vztah. Česko je doma. Česko navštěvuje 4x do roka. Po ukončení manželova angažmá plánují návrat. Chybí jí rodina, chleba, kulturní vyžití, televize a rozhlas.
C	Změnu moc nevnímá. Bere to jako přirozenou změnu, neví však, zda je způsobená mateřstvím či pobytem v Turecku.	Česko je domov. Chybí jí rodina a přátele, dětská hřiště, zeleň, lesy. Je na Česko více hrdá. Chybí jí češství a čeština v partnerství (manžel nechápe české vtipy atd.).
D	Ano. Je trpělivější, méně se "vzteká" a má v sobě méně zloby. Je to škola života. Došla na mnoho odpovědí v životě.	S rodinou si není blízká, takže jí nechybí. Chybí jí přátelé. Mrzí ji, že ji malá neteř prakticky nezná. Chybí jí česká jistota, v Turecku se vše mění "z minuty na minutu". Chybí jí chození do klubu, Brno, jídlo a kosmetika. Nemůže se realizovat ve svém koníčku.
E	Změnila se, ale jestli kvůli pobytu v Turecku, nebo stárnutí nedokáže posoudit. Turecko ji ovlivnilo v tom, že věci bere "více v pohodě" a nestresuje se tolik.	Pozitivní vztah k Česku. Přála by se s rodinou vrátit, ale obává se postoje české společnosti k cizincům a pracovních možností pro manžela. Udržuje kontakt s přáteli, sleduje, co se v Česku děje a do Česka se vrací často. Má výčitky svědomí, že není s rodinou.
F	Svým způsobem ano, více respektuje své okolí a je více "open-minded". Lepší vztah s rodinou a pohled na Česko.	Do Česka létá často. Návštěvy Česka jsou pro ni záchytné body a díky nim v Turecku přežívá. Chybí jí rodina a příroda. Je pyšná, že je Češka. Chybí jí také jídlo.
G	Ano, je více liberální člověk. Dostala se do pomalejšího tempa, odkládá věci a chodí pozdě. Je větší patriot.	Stal se z ní patriot a vztah k Česku má pozitivnější než dříve. Vrací se dvakrát do roka. Vrací se hlavně kvůli rodině a dětem, aby si procvičily češtinu a znaly Česko. Chybí jí potraviny, ale to není tak důležité.

H	Moc ne. Pracovně– změna pohledu na digitální design a dobré pracovní zkušenosti. Pobyt v Turecku mu dal přítelkyni.	Na svých cestách měl kulturní šok a byl připraven se vrátit do Česka. Po 3 letech si zvykl. Česko navštěvuje. Chybí mu krajina, ale lidé ne. V Česku má dům. Předpokládá, že do Čech se vrátí až jako důchodce.
I	Ano. Je trpělivější, klidnější a méně plánuje. Je otevřenější a dokáže víc naslouchat a hned nesoudit.	Stýská se jí. Chybí jí zeleň, klid, rodina a přátele. Neví, zda je návrat možný kvůli přítelově práci. Do Česka se vrací ráda, ale už si zvykla na hektický Istanbul.
J	Z důvodu soupeřivosti Turků je více průbojnější.	Vztah k Česku má pozitivní. Má tam rodinu. Až si založí rodinu, tak by se tam chtěla přestěhovat. Chybí jí český individualismus.

Všichni respondenti uvedli, že prošli určitou změnou. U odpovědí respondentů se opakovali např. ztráta předsudků, zklidnění do pomalejšího „tureckého tempa“, nové pracovní zkušenosti a větší patriotismus. Dotazovaná B například řekla: *„Ztratila jsem předsudky ke spoustě lidem, které jsme možná dříve měla jenom třeba kvůli tomu, jak vypadají. Ted' nic takového nepocituju.“* Od dotazované F se mi dostalo odpovědi: *„Strašně jsem si začala vážit České republiky, ačkoliv všichni říkají, že Česko je jeden velký problém, tak já si myslím ted' úplně pravej opak. Já si myslím, že všude dobře doma nejíp. Samozřejmě se zlepšil můj vztah s rodinou.“* Většina popisuje tuto změnu v souvislosti s pobytem v Turecku. Dvě dotazované zmínily, že neví, co změnu zapříčinilo. Dotazovaná C nedokáže rozeznat či změnu způsobil pobyt v Turecku nebo mateřství a dotazovaná E nedokáže posoudit, zda změna nastala z důvodu pobytu v Turecku nebo kvůli tomu, že stárne.

Všem respondentům chybí něco nebo někdo z České republiky. Ve většině případů se jedná o rodinu a přátele. Dále respondentům chybí česká krajina, zeleň, jídlo, kulturní vyžití a některé materiální statky. Dotazovaná F uvedla: *„Co mi chybí. No samozřejmě rodina, příroda. Příroda mi chybí úplně nejvíc, hlavně po narození dcery, kdy se toto vlastně zdvojnásobilo, protože tady u nás není možnost jít třeba někam do parku nebo jít si sednout někam na trávu. V Česku máme za domem les, máme obrovskou zahradu a je to prostě úplně něco jinýho. Turci tady to nechápou nebo neví o čem mluvím, protože takhle nikdy nežili. Pro ně je to samej beton. A za tohle mám strašně ráda Českou republiku. Máme krásnou přírodu. Česká republika je strašně krásná země“*

a jsem hrozně pyšná na to, že jsem Češka.“ Respondent H řekl, že mu chybí česká krajina, ale lidé ne. Většina dotazovaných má pozitivní vztah k České republice a vrátí se tam. Několikrát byla zmíněna hrdost v souvislosti s češtvím a respondentka G uvedla, že se z ní stal patriot.

4.2.2.5 Plánujete v Turecku zůstat natrvalo?

Tabulka 11 - Plány do budoucna

Respondent	Plánujete zůstat v Turecku natrvalo?
A	Ne.
B	Ne.
C	Existuje možnost stěhování, ale teď to neplánuje. Ovlivňuje to politická situace, kvalita školství a ceny.
D	Ano.
E	Nedokáže říct. Teď nepodnikají kroky ke stěhování.
F	Příští rok stěhování do Česka.
G	Neplánují zůstat ani nezůstat. Teď se neplánují přestěhovat. K přestěhování by museli mít vážné důvody (politická situace, vzdělávací systém atd.).
H	Pravděpodobně ne.
I	Mluví a uvažují o možnostech. Záleží to na práci.
J	V Turecku zůstanou, pokud budou mít dobrou práci.

Čtyři respondenti neplánují v Turecku zůstat. Dotazovaná F uvedla, že se příští rok bude s rodinou stěhovat do Česka. Jedna dotazovaná uvedla, že v Turecku chce zůstat natrvalo a ostatní respondenti uvedli, že taková možnost zde je, ale v současnosti nepodnikají kroky ke stěhování. Plány respondentů nejčastěji ovlivňuje práce, politická situace a vzdělávací systém v Turecku.

4.3 Zodpovězení výzkumných otázek

Jak respondenti vnímají turecké kulturní prostředí a tamní obyvatele?

Většina respondentů měla na začátku pobytu pozitivní pocity. Někteří respondenti již turecké prostředí znali, jelikož to nebyla jejich první návštěva. Vůči turecké kultuře a Turkům mají dotazovaní jak kladné, tak negativní pocity. Často bylo v odpovědích respondentů zmíněno několik věcí, které se jim na Turcích a tureckém prostředí líbí a následoval výčet neoblíbených skutečností. Pozitivně je vnímán například vřelý vztah k dětem, rodinné vazby, některé oslavy a tradice. K negativním věcem patří hierarchie v turecké společnosti, neupřímnost mezi lidmi, to, že do všeho zasahují, velká svázanost s rodinou a neekologické myšlení. Turci jsou, podle dotazovaných otevření, pohostinní, vstřícní, přátelští, nápomocní, vřelí a příjemní. Na druhou stranu jsou podezíraví, uzavření, vše přehánějí a jsou egoisti. Turecké ženy byly popsány jako neupřímné a pomlouvačné. Několik respondentů se vyjádřilo, že tureckou mentalitu a způsob života stále nechápu a neví, zda ji pochopí. Respondenti vnímají turecké a české prostředí a kulturu jako naprosto odlišné. Odlišný shledávají rodinný život, pojetí vztahů, svátky a tradice, víru, povahu a vnímání světa.

Snaží se respondenti přizpůsobit tureckému prostředí a tureckému způsobu života?

Téměř všichni respondenti znají základy turečtiny a stále pokračují ve studiu. Jen jeden respondent nemá ambice se jazyk naučit. Většina respondentů uvedla, že nějaké turecké přátele má. Několikrát bylo ale uvedeno, že se nejedná o přátele nýbrž o známé. Zmíněn byl problém navázání přátelství s Turkyněmi, jelikož mají jiné hodnoty, často jsou neupřímné a soutěživé. Všichni respondenti znají nějaké krajany v Turecku a většina z nich je s nimi v kontaktu. V Istanbulu mají Češi svůj krajanský spolek a pořádají různé akce. Většina respondentů se snaží do určité míry turecké kultuře a způsobu života přizpůsobit. Lze tedy konstatovat, že Češi se v Turecku snaží integrovat.

Jaké kulturní nedorozumění respondenti zažívají, a co je pro ně největším problémem či překážkou?

Všichni respondenti zažili v tureckém prostředí nějaký konflikt či stres. Jednalo se hlavně o stres a konflikty na pracovišti a v rodině. Na pracovišti se jedná hlavně o turecký pracovní styl, který respondenti popsali jako pomalý, lidé mají nízkou výkonnost a odkládají práci. Zmíněno bylo také neférové a neupřímné jednání. V rodině se často jedná o konflikty, které jsou spojeny s rozdílným pojetím rodinného života, protože turecké pojetí je více kolektivistické. Rozdílné jsou také rodinné zvyky a tradice. Poté jako problém byla zmíněna také doprava, styl oblékání a obtěžování na ulici či v autobusu.

Pro většinu respondentů nejsou kulturní odlišnosti překážkami pro život v Turecku. Jeden respondent uvedl, že pro něj je překážkou nemožnost se realizovat ve sportu a vysoké ceny. Ostatní neuváděli žádnou překážku, která by je omezovala.

Jaký mají respondenti vztah k České republice?

Většina respondentů má k Česku pozitivní vztah. Všem dotazovaným z Česka něco chybí. Většinou se jedná o rodinu a přátele, ale také krajinu, zeleň, jídlo, kulturní vyžití či nějaké materiální statky. Několik respondentů uvedlo, že jsou hrdí na to, že jsou Češi a projevuje se u nich patriotismus. Respondenti se do Česka pravidelně vrací na návštěvy. Někteří respondenti uvažovali o stěhování do České republiky, ale zatím zůstávají v Turecku kromě jedné dotazované, která se bude do Česka stěhovat příští rok.

4.4 Diskuze

Cílem bakalářské práce bylo popsat adaptaci českých občanů na tureckou kulturu a zjistit, jak Češi vnímají turecké prostředí a tamní obyvatele.

Jako techniku sběru dat jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, a to z několika důvodů. Měla jsem možnost poměrně detailně zjistit, jaké mají respondenti pocity z turecké kultury. Respondenti měli prostor vyjádřit své subjektivní pocity a názory a nemuseli se držet předem daných odpovědí, jako je tomu u dotazníkového šetření. Na předem připravené otázky jsem mohla navazovat doplňujícími otázkami a získat

tak detailní informace o tom, jak respondenti tureckou kulturu vnímají a na kolik se jí snaží přizpůsobit. Rozhovory byly nahrány na mobilní telefon a následně přepsány, díky čemuž mi neunikly žádné informace a při analýze jsem se v transkripcích dobře orientovala. Nahrávání na mobilní telefon mi umožnilo s respondenty vést nerušený rozhovor a zároveň bylo možné rozhovor kdykoliv pozastavit a poté znovu navázat v komunikaci. Tato technika je tedy velmi flexibilní a vhodná pro tento účel. Nevýhodou rozhovoru a přepisu do počítače je časová náročnost.

Data jsou interpretována pomocí tabulek, které u každého tématu přehledně sdělují odpovědi jednotlivých respondentů. Za vhodné pak považuji uvedení úryvků z odpovědí respondentů, které přibližují a vysvětlují pocity a názory respondentů. Tabulky tak přehledně informují o odpovědích všech respondentů a citace výpovědí detailněji vysvětlují konkrétní subjektivní pocity a názory respondentů.

Rozhovor byl proveden s deseti Čechy, kteří žijí v Istanbulu a Burse. Za nedostatek zvoleného souboru respondentů považuji jejich počet, deset respondentů se mi jeví jako malé množství pro analýzu. Ovlivněno to bylo vzdáleností bydliště Čechů žijících v Turecku a jejich časovými možnostmi. Dle mého názoru se nejedná o reprezentativní vzorek také z toho důvodu, že zde není vyrovnané zastoupení mužů a žen. Tento nedostatek zkoumaného souboru respondentů byl ovlivněn tím, že v Turecku žije málo českých mužů. Podařilo se mi najít dva muže a s rozhovorem souhlasil pouze jeden. Průměrný věk respondentů je 32,1 let, což omezuje použití výsledků pro jiné věkové kategorie.

Výsledky výzkumu nelze aplikovat pro jiné kulturní prostředí a dle mého názoru ani pro oblast celého Turecka. Turecko je velká, heterogenní země a každá oblast se nějakým způsobem liší. Většina respondentů bydlí v Istanbulu, který je velmi specifický tím, že se zde mísí více kultur, ale zároveň zde člověk může žít poměrně evropský a anonymní život.

Bylo zjištěno, že respondenti jsou v Turecku v kontaktu s krajany a většina se s nimi stýká. Všichni dotazovaní Česko navštěvují a pravidelně se tam vrací. Dále bylo zjištěno, že všichni respondenti mají turecké přátele, ale není jich mnoho či nejsou

považováni za přátele, ale známé. Někteří respondenti uvedli, že u nich převažují čeští přátelé, ale několik dotazovaných uvedlo, že mají přátele také mezi cizinci. Kromě jednoho všichni respondenti aspoň základy turečtiny a mají ambice se jí učit. Někteří respondenti uvedli, že se nesnaží přizpůsobit, jelikož je k tomu nic nenutí. Jedna dotazovaná, která tak odpověděla pak ale uvedla několik věcí, které její každodenní život ovlivňují. Téměř ve všech případech se jedná o česko-turecké partnerství. Jen jedna dotazovaná nemá partnera Turka, ale Gruzijce. Právě tato dotazovaná uvedla, že jí nic nenutí se přizpůsobit turecké kultuře. Dvakrát zazněl názor, že v Istanbulu se dá žít poměrně anonymní život a člověk se může rozhodnout, jakým způsobem chce žít. Považuji za zásadní, v jakém prostředí respondenti žijí, jaké jsou rodiny jejich tureckých partnerů a zda jsou s nimi v kontaktu.

U respondentů lze zaznamenat snahu se přizpůsobit turecké kultuře, ale také se snaží zachovat své české tradice a zvyky. Lze tedy konstatovat, že Češi se snaží v tureckém prostředí integrovat. Zachovávají si své české kulturní vzorce, ale také se do určité míry snaží přizpůsobit tureckému prostředí. Dle mého názoru se tak děje z toho důvodu, že se jedná o interkulturní česko-turecké partnerství. Odlišným případem je jen dotazovaná B, která nemá partnera Turka. Tento jev považuji za zásadní a předpokládám, že by výsledky ovlivnilo, kdyby byl rozhovor proveden s Čechem, který v Turecku žije sám či s českým párem nebo kdyby v souboru respondentů bylo více jedinců jako je dotazovaná B.

Kvůli formulaci otázek v rozhovoru jsem nebyla schopná zjistit, zda respondenti prošli kulturním šokem tak, jak ho popsal Oberg, či nikoliv. Jedna dotazovaná zmínila, že měla nepříjemné pocity hned po příjezdu do Turecka a negativní pocity se tedy neobjevily až později, jak popisuje Oberg. Další dotazovaná uvedla, že prošla několika krizemi a nyní po třech letech dospěla do fáze, kdy je spokojená. U zbytku respondentů jsem nebyla schopna kulturní šok identifikovat. Domnívám se, že do rozhovoru by měla být zařazena otázka – jak se měnily pocity respondentů s časem a zda zažili krize zapříčiněné kulturním prostředím Turecka. Nicméně bylo zodpovězeno, jak respondenti vnímají tureckou kulturu a tamní obyvatelstvo.

Respondenti zmiňovali, že v Turecku existuje hierarchické uspořádání společnosti a že je turecká kultura více kolektivistická. Tyto výpovědi se shodují s tím, jak Turecko popisuje Geert Hofstede (2015) v dimenzích národních kultur. U dimenze *požitkářství versus zdrženlivost* je hodnota pro Turecko hraniční. Respondenti uvedli, že Turci si umí užívat života a mají obrovské oslavy, ale také bylo zmíněno, že Turci většinu svého času stráví v práci a práce je pro ně větší prioritou než volný čas.

I přes nedostatky výzkumu a poměrně malý výzkumný vzorek respondentů dokáže dle mého názoru tato bakalářská práce částečně poskytnout informace a obraz o tom, jak respondenti vnímají tureckou kulturu a tamní obyvatele a do jaké míry se jí snaží přizpůsobit. Tyto informace mohou být přínosné pro Čechy, kteří plánují pobyt v Turecku, nebo kteří jsou v kontaktu s Turky například na pracovišti či jezdí na služební cesty do Turecka. Domnívám se, že tyto informace jsou obecně pro společnost v dnešním globalizovaném světě hodnotné.

Dle mého názoru by do budoucna bylo vhodné v tomto výzkumu pokračovat. Omezila bych zkoumaný soubor respondentů na ženy Češky, které mají turecké partnery a rodiny. Jednalo by se tak o specifický soubor respondentů, kteří jsou v bezprostředním a velmi blízkém kontaktu s tureckou kulturou. Genderové omezení bych zvolila z toho důvodu, že v Turecku moc českých mužů nežije. V budoucím výzkumu by pak bylo možné se detailně zaměřit na konkrétní témata, která se týkají žen jako například mateřství a výchova dětí v Turecku, rodinný život v Turecku, postavení žen v Turecku a podobně. Některá témata v této bakalářské práci zazněla, ale dle mého názoru by bylo vhodné jim věnovat více prostoru a pokusit se zjistit podrobnější a detailnější informace. Také by bylo možné se detailněji zaměřit na turecké rodiny a prostředí jednotlivých respondentů a zjistit, jak moc heterogenní tyto rodiny jsou a jestli a jak se liší jejich vnímání světa, postoje, tradice, zvyky a podobně. Zajímavé by mohlo být, jak adaptaci českých občanů vnímají jejich turečtí partneři a rodiny a zda adaptaci považují za úspěšnou.

4.5 Závěr

Tato bakalářská práce se zabývá procesem adaptace českých občanů na tureckou kulturu. Cílem bylo zjistit, jak se Češi v Turecku adaptují a jak vnímají tureckou kulturu a tamní obyvatele.

V teoretické části bylo čerpáno z dostupné české a zahraniční literatury týkající se interkulturní psychologie, interkulturní komunikace a procesu adaptace na cizí kulturu. Použity byly knižní publikace, vědecké články a internetové zdroje. Nejdříve byly vymezeny základní pojmy interkulturní psychologie, jako kultura, národ, předsudky, interkulturní kompetence. Popsán byl také proces akulturace, adaptace a kulturní šok. Dále byly představeny dimenze národních kultur podle Geerta Hofsteda a na základě tohoto výzkumu byla porovnána česká a turecká národní kultura.

Empirická část obsahuje vlastní výzkum, jeho analýzu a interpretovaná data. Pro kvalitativní výzkum byl jako technika sběru dat zvolen polo-strukturovaný rozhovor, který byl nahráván na mobilní telefon a následně přepsán do textové podoby v tabulkovém procesoru. Rozhovor byl proveden s deseti Čechy žijícími v Turecku. Respondenti měli prostor pro vyjádření svých subjektivních názorů a pocitů. Podle tématického uspořádání rozhovoru jsem tématicky rozdělila také analyzovaná data, která jsou zobrazena v přehledných tabulkách a doplňují je citace výpovědí jednotlivých respondentů.

Z výpovědí respondentů jsem došla k závěru, že zkoumaný soubor respondentů dokáže v tureckém prostředí fungovat, ale neděje se tak bez problémů. Dotazovaní většinou zažívají stres na pracovišti či v rodině. Zkoumaný soubor respondentů má z turecké kultury pocity jak pozitivní, tak negativní. Kladně se respondenti staví například ke vztahům v rodině a ke vztahům k dětem. Naopak se jim nelíbí neupřímnost mezi lidmi, že Turci do všeho zasahují či jejich neekologické chování. Respondenti mluví o Turcích, jako o otevřených, pohostiných a přátelských lidech, kteří jsou nápomocní. Uvádí také negativní vlastnosti Turků, mezi které patří podezíravost, egoismus, dramtizování a paradoxně i uzavřenost. Jeden respondent uvedl, že kulturní odlišnosti jsou pro něj překážkami, které jej nutí ke stěhování. Nikdo z ostatních respondentů

nevedl, že by je nějaká kulturní odlišnost přinutila přestěhovat se. Respondenti se do určité míry snaží přizpůsobit tureckému prostředí, ale zároveň si zachovávají své české kulturní vzorce. Domnívám se tedy, že v jejich případě dochází k integraci.

Tato bakalářská práce prezentuje subjektivní názory a pocity českých občanů, které se týkají života v Turecku, tamních obyvatel a tamní kultury. Tato práce může pomoci Čechům, kteří plánují cestu či pobyt v Turecku. Po přečtení práce lze získat obraz o tureckém způsobu života a o rozdílech mezi českou a tureckou kulturou.

4.6 Seznam použité literatury

Monografie

BALVÍN, Jaroslav. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Vyd. 1. Praha: Hnutí R v nakl. Radix, 2012, 232 s., [xxiv] s. obr. příl. ISBN 978-80-86798-07-3.

BARRETT, Martyn D. *Interculturalism and multiculturalism: similarities and differences*. Strasbourg: Council of Europe publishing, 2013, 187 s. ISBN 978-92-871-7692-9.

BERRY, John W, Ype H. POORTINGA, Seger M. BREUGELMANS, Athanasios CHASIOTIS a David L. SAM. *Cross-cultural psychology: research and applications*. Third edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, xxii, 626 s. ISBN 978-0-521-74520-8.

BERRY, John W, Ype H POORTINGA a Janak PANDEY. *Handbook of cross-cultural psychology*. 2nd ed. Boston: Allyn and Bacon, 1997, 3 v. ISBN 02051607512.

BERRY, John W., Ype H. POORTINGA, Marshall H. SEGALL a Pierre R. DASEN. *Cross-cultural Psychology: Research and Application*. 2 vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, 589 s. ISBN 0521641527.

DEARDORFF, Darla K a kol. *The Sage handbook of intercultural competence*. USA: Sage Publications, 2009, xiv, 542 s. ISBN 9781412960458.

GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA a Milan RYMEŠ. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 256 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2798-1.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-7178-303-x.

HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 317 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3037-0.

HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE. *Kultury a organizace: software lidské mysli : spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007, 335 s. ISBN 978-80-86131-70-2.

IVANOVÁ, Kateřina, Lenka ŠPIRUDOVÁ a Jana KUTNOHORSKÁ. *Multikulturní ošetřovatelství I*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 248 s. Sestra (Grada). ISBN 80-247-1212-1.

KELLEY, C. and MEYERS, J. *The Cross-Cultural Adaptability Inventory*. Minneapolis, MN: National Computer System, 1995.

KIM, Young Yun. *Becoming intercultural: an integrative theory of communication and cross-cultural adaptation*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 2001, xiii, 321 p. ISBN 0803944888.

KUBÁTOVÁ, Jaroslava a Klára SEITLOVÁ. *Řízení virtuálních týmů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4662-2.

KUTNOHORSKÁ, Jana. *Multikulturní ošetřovatelství pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 160 s. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-4413-1.

LUKÁŠOVÁ, Růžena. *Organizační kultura a její změna*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 238 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2951-0.

MORGENSTERNOVÁ, Monika a Lenka ŠULOVÁ. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 218 s. ISBN 978-80-246-1361-1.

NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2., rozš. vyd., v Akademii vyd. 1., (1. vyd. v nakl. Vodnář, 1995, pod názvem Lexikon psychologie). Praha: Academia, 1997, 437 s. ISBN 80-200-0625-7.

PEDERSEN, Paul. *The five stages of culture shock: critical incidents around the world*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1995, x, 281 p. ISBN 0313287821.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010a, 220 s. Psychologie (Portál). ISBN 9788073677091.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010b, 199 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3069-1.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 294 s. ISBN 978-80-247-3960-1.

SAMOVAR, Larry A, Richard E. PORTER, Edwin R MCDANIEL a Carolyn S ROY. *Communication between cultures*. 8th ed. Boston, MA: Cengage Learning, 2013, xx, 404 s., ISBN 9781111349103.

SEGALL, Marshall H., Pierre R. DASEN, John W. BERRY a Ype H. POORTINGA. *Human Behavior in Global Perspective: An Introduction to Cross Cultural Psychology*. 2 vyd. Boston: Allyn and Bacon, 1999, 399 s. ISBN 0205188613.

SOUKUP, Václav. *Přehled antropologických teorií kultury*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004, 229 s. Studium (Portál). ISBN 80-7178-929-1.

ŠPIRUDOVÁ, Lenka, Danuška TOMANOVÁ, Pavla KUDLOVÁ a Renata HALMO. *Multikulturní ošetrovatelství II*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 248 s. Sestra (Grada). ISBN 80-247-1213-X.

ŠUBRT, Jiří a kolektiv. *Soudobá sociologie V: Teorie sociální změny*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2013, 443 s. ISBN 978-80-246-2219-4.

TING-TOOMEY, Stella. *Communicating across cultures*. New York: Guilford Press, 1999, xvii, 310 p. ISBN 1572304456.

TING-TOOMEY, Stella a John G OETZEL. *Managing intercultural conflict effectively*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 2001, xiv, 234 p. ISBN 08-039-4843-3.

TRIANDIS, Harry C. Individualism and Collectivism: Past, Present and Future. MATSUMOTO, David R. (ed.) *The Handbook of Culture and Psychology*, s. 35-50. New York: Oxford University Press, 2001. ISBN 0195131819.

Velký sociologický slovník. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-7184-164-1.

WARD, Colleen A., Stephen BOCHNER a Adrian FURNHAM. *The psychology of culture shock*. 2nd ed. London: Routledge, 2001, 367 s. ISBN 0415162351.

Odborné články

AVRUCH, Kevin. Cross-Cultural Conflict. *Encyclopedia of Life Support Systems*. B.r. Dostupné z: <https://www.nottingham.ac.uk/research/groups/ctccs/projects/translating-cultures/documents/journals/cross-cultural-conflict.pdf>.

BERRY, John W. Acculturation and adaptation in a new society. *International Migration Review*. 1992 (3): s. 1-16.

BLACK, J. Steward a Mark MENDENHALL. The U-Curve Adjustment Hypothesis Revisited: A Review and Theoretical Framework. *Journal of International Business Studies*. 1991, (Second quarter): s. 225-247.

BOUKALOVÁ, Hedvika. Vybraná témata týkající se menšin z pohledu psychologie. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 2013, (1): 103-113.

BROUČEK, Stanislav, Jiří CVEKL, Václav HUBINGER, Tomáš GRULICH, Jiří KOŘALKA, Zdeněk UHER a Ivo VASILJEV. Základní pojmy etnické teorie. *Český lid*. 78 (4). Etnologický ústav AV ČR, 1991: s. 237-257.

CANTLE, Ted. Interculturalism: For the Era of Globalisation, Cohesion and Diversity. *Political Insight*. 2012, 3 (3): s. 38-41.

FANTINI, Alvino a TIRMIZI, Aqeel. Exploring and Assessing Intercultural Competence, *World Learning Publications*, 2006, Paper 1.

FLANNERY, Wm. Peter, Steven P. REISE a Jiajuan YU. An Empirical Comparison of Acculturation Models. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 2001, 27 (8): s. 1035-1045.

HOFSTEDDE, Geert. Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2011, 2 (1).

JOSEK, Mikuláš. Interkulturní komunikace v kontextu České republiky. In: *Think Together 2013*. Praha: PEF ČZU V Praze, 2013, s. 158-166. ISBN 978-80-213-2379-7.

KOSTKOVÁ, Klára. Interkulturní komunikační kompetence. *Orbis Scholae*. 2013, 7 (1): s. 29-47.

LAI, Cheng-Ji. *Sociocultural adaptation and intercultural sensitivity among international instructors of teaching English as a foreign language (TEFL) in universities and colleges in Taiwan*. ProQuest, 2006.

MARŠÁLEK, Pavel. Evropská integrace, unijní občanství a česká národní identita. *Acta Universitatis Carolinae: Iuridica*. 2014, (2): s. 73-81.

MORÁVKOVÁ, Štěpánka. Zjišťování národnosti při sčítání lidu, domů a bytů. *Demografie*. 41 (4). 1999: s. 261-264.

NIKLESOVÁ, Dana. Charakteristika, cíle a problémy interkulturní komunikace. *Acta Oeconomica Pragensia*. 2006, 14 (4): s. 63-68.

OBERG, Kalervo. Cultural Shock: Adjustment to New Cultural Environments. *Zeitschrift für Medizinethnologie*. 2006, 29 (2+3): s. 142-146. Reprint z *Practical Anthropology* 7, 1960, s. 177-182.

POUCHOVÁ, Lenka. Kulturní dimenze a jejich význam v multikulturním globálním prostředí. *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D: Faculty of Economics and Administration*. Pardubice: University of Pardubice, 2013, s. 96-106. ISBN 1804-8048.

SARTORI, Giovanni. Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: Esej o multietnické společnosti. *Sociologický časopis*. 2006, 42 (4): s. 824-826.

VLACHOVÁ, Klára a Blanka ŘEHÁKOVÁ. Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě. *Sociologický časopis*. 40 (4). Sociologický ústav AV ČR, 2004: s. 489-508. ISSN 0038-0288.

Internetové zdroje

Dimensions of national Cultures. *Geert Hofstede and Gert Jan Hofstede* [online]. [cit. 2015-10-20]. Dostupné z: <http://www.geerthofstede.nl/dimensions-of-national-cultures>.

National cultural dimensions. *The Hofstede Center* [online]. 2015 [cit. 2015-10-20]. Dostupné z: <http://geert-hofstede.com/national-culture.html>.

4.7 Seznam obrázků, tabulek, grafů a příloh

Seznam obrázků

Obrázek 1: Jednosměrný model akulturace, Zdroj: Flannery, Reise, a Yu, 2001	18
Obrázek 2: Oboustranný model akulturace, Zdroj: Flannery, Reise, a Yu, 2001	18
Obrázek 3: Akulturační strategie podle J. Berryho, Zdroj: vlastní zpracování podle Berry a kol., 2011 ..	19
Obrázek 4: Model U-křivky, Zdroj: vlastní zpracování	21
Obrázek 5: Model W-křivky, Zdroj: Ting- Toomey 1999	21

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Základní informace o respondentech a jejich pobytu	37
Tabulka 2 - Pocity respondentů po příjezdu a jejich předsudky	38
Tabulka 3 - Vnímání turecké kultury	40
Tabulka 4 - Nedorozumění, stres, konflikt, faux-pass, překvapení a pozitivní zkušenost	42
Tabulka 5 - Rozdíly mezi českou a tureckou kulturou.....	44
Tabulka 6 - Vnímání tureckých občanů	46
Tabulka 7 - Turečtina a jazyková bariéra.....	47
Tabulka 8 - Turečtí a čeští přátelé.....	48
Tabulka 9 - Pocit plnohodnotného života a snaha přizpůsobit se	50
Tabulka 10 - Osobní změna díky pobytu v Turecku a vztah k České republice	52
Tabulka 11 - Plány do budoucna	54

Seznam grafů

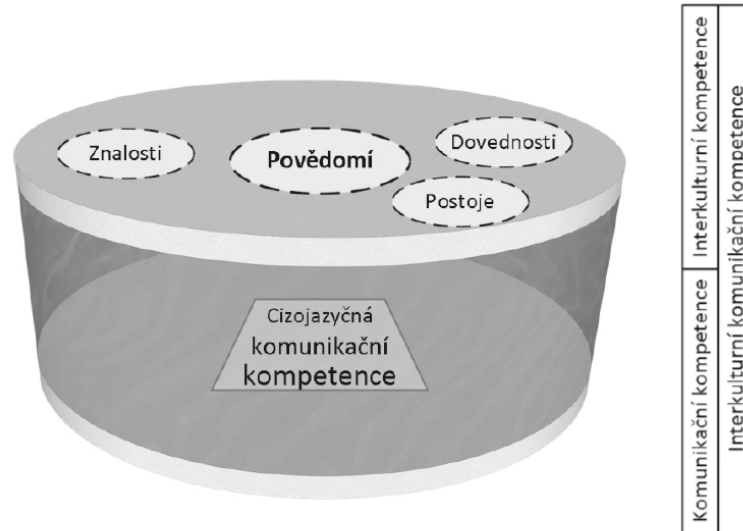
Graf 1 - Porovnání české a turecké národní kultury pomocí Hofstedových dimenzí národních kultur	33
---	----

Seznam příloh

Příloha 1 - Model interkulturní komunikační kompetence (zdroj Kostková, 2013)	68
Příloha 2 - Struktura rozhovoru (zdroj vlastní zpracování)	69
Příloha 3 - U-křivka interkulturního přizpůsobení (zdroj Black a Mendenhall, 1991).....	70

4.8 Přílohy

Příloha 1 - Model interkulturní komunikační kompetence (*zdroj Kostková, 2013*)

Příloha 2 - Struktura rozhovoru (zdroj vlastní zpracování)

STRUKTURA ROZHOVORU

Základní otázky o osobě

1. Věk
 2. Pohlaví
 3. Místo bydliště v Turecku
-

Obecné otázky o pobytu v Turecku

4. Z jakého důvodu jste přijel/a (přestěhoval/a) se do Turecka? Jak dlouho zde žijete?
 5. Co tu děláte? Pracujete/studujete? (popřípadě- Bylo těžké najít práci v Turecku?)
 6. Máte v Turecku partnera či rodinu? (Je partner místní?)
-

Otázky týkající se vnímání turecké kultury a tureckého prostředí

7. Jaké jste měl/a pocity po příjezdu do TR? Měl/a jste předsudky vůči turecké kultuře či Turkům?
 8. Jak vnímáte tureckou kulturu? Turecké zvyky, tradice, mentalitu, zdejší způsob života?
 9. Zažil/a jste nějaký stres/konflikt/nedorozumění/problém/fauxpass/překvapení co se týče turecké kultury a tureckého způsobu života?
 10. Jaké jsou podle Vás rozdíly mezi tureckou a českou kulturou? Spatřujete nějakou kulturní odlišnost jako problém či překážku?
 11. Jací jsou podle Vás Turci? Jak byste je popsal/a?
-

Otázky týkající se přizpůsobení na tureckou kulturu

12. Jak vnímáte jazykovou bariéru? Umíte turecky?
13. Máte turecké přátele?
14. Máte v Turecku české přátele? Stýkáte se krajany?
15. Máte pocit, že můžete být v Turecku sám sebou a žít plnohodnotný, radostný život, podle Vašich představ?
16. Snažíte se přizpůsobit tureckému způsobu života?
17. Změnil Vás pobyt v Turecku?
18. Jaký je Váš vztah k ČR? Vracíte se zpět do ČR? Chybí Vám něco z ČR?
19. Plánujete v turecku zůstat natrvalo?

Příloha 3 - U-křivka interkulturního přizpůsobení (zdroj Black a Mendenhall, 1991)

